ОВИД

HORIZON

ТРАВЕНЬ
MAY
РІК VIII.
1957
Ч. 5 (82)
Ціна 50 ¢

Український Кооперативнний Банк

ПІД НАЗВОЮ

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

„Самопоміч"

2408 W. CHICAGO AVE., CHICAGO 22, ILL.

Телефон: HU. 9-0520

ПРИЙМАЄ ВКЛАДИ І ДАЄ ПОЗИЧКИ

ГОДИНИ ПРАЦІ: Кожного дня (крім неділі) від понеділка до п'ятниці від години 9-ої до 2-ої, в суботу від 10-ої до 1-ої, крім цього, у ВІВТОРОК і П'ЯТНИЦЮ від години 6.30 до 8.30 вечером.

Розвій свій завдячує в першу чергу великому довір'ю Української Громади, що його здобула собі завдяки солідній і фаховій обслузі.

Кооператива виплатила за 1956 р. 3½% дивіденди.

Кожне ощадностеве конто забезпечене до висоти $10.000 в Credit Union Share Guaranty Corp.
Позички забезпечені до висоти $10.000 в Credit Union National Association

В приміщенні Кредитової Кооперативи переводиться

ВСІ РОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕНЬ

на авта, доми, меблі, домашнє устаткування, від заразливих і звичайних недуг, нещасливих випадків і т. п. Помагаючи собі, помагаєте рівночасно Українській Громаді.

ПРОДАЖ ЧОЛОВІЧОГО, ЖІНОЧОГО ОДІННЯ І ГАЛЯНТЕРІЇ

Поручає всякого роду чоловічі убрання, готові і роблені до міри.

ВЕЛИКИЙ ВИБІР СОРОЧОК, КРАВАТОК І СПІДНЬОГО БІЛЛЯ.

Жіночий відділ має на складі повний вибір:

- **блюзок**
- **суконок**
- **спідничок**
- **пончіх**
- **торбинок**
- **купелевих костюмів**
- **та всякого роду жіночої галянтерії.**

ЗАГЛЯНЬТЕ ПЕРЕКОНАТИСЯ!

ОВИД

OVID

The Monthly Newsmagazine
No. 5. May, 1957

EDITOR
Mykola Denysiuk

PUBLISHER
Mykola Denysiuk Publishing Co.

Branches:

2228 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Illinois, USA.

G. P. O. Box 1476
New York 1, N. Y., USA.

6 Churchill Ave.
Toronto 3, Ont., Canada

c. Santo Tome 4000
Buenos Aires, Argentina

Representatives:

Australia
Fokshan Library & Book Supply
1 Barwon St.
Glenroy W. 9. Vic.

England
Ukrainian Booksellers
49, Linden Gardens
London W. 2.

Belgium
Union des Travailleurs Ukrainiens en Belgique
72, Bd. Charlemagne, Bruxeles

Application for Second-Class Mail privileges is pending at Chicago, Illinois.

Authorized as Second-Class Mail, Post Office Dept., Ottawa.

Printed by The Basilian Press, 286 Lisgar St., Toronto, Ont., Canada.

All rights reserved under International and Pan-American Copyright Conventions.

Видає й редагує
Микола Денисюк

Статті підписані повним іменем або ініціялами не обов'язково висловлюють думку редакції.

Всі права застережені.

Річна передплата:

Австралія і Англія — шіл.	30/—
Аргентина — арґ. пезів	60/—
Бразилія — крузейрів	120.—
Франція — фр. фр.	800.—
Німеччина — ДМ.	10.—
ЗДА, Канада і ін — дол.	6.—

Передплату можна вплачувати довільними ратами.

ЗМІСТ:

Анатоль Галан — **Є на рідній землі монастир** (баляда) — — — 3
Леся Храплива — *** (поезії) — — — — — — — — — — 4
Нестор Ріпецький — **Зустріч з Євгенією Зарицькою** — — — 5
Софія Парфанович — **Його очі** — — — — — — — — — 7
Герман Гессе — **Розмови з німим** (переклад Б. Рубчака) — — 8
М. Овчаренко — **Релігія в творах лавреатів УЛФ** — — — — 9
Ірина Р. Носик — **Дух епохи — Михайло Ангел Буонароті** — 13
Леся Верховинка — **Старече лихо** — — — — — — — — 16
Леся Верховинка — **Моя мета — До весни** — — — — — — 17
Володимир Дорошенко — **Заслуги М. Грушевського для української науки** — — — — — — — — — — — — 18
А. Юриняк — **Шкода, що ви не знаєте Валі...** — — — — — 23
Ганна Черінь — **Моїй суперниці** — — — — — — — — — 25
Гр. Мотика — **Чому ми гриземося?** (фейлетон) — — — — — 26
Р. Паклен — **Серед книжок** — — — — — — — — — — 27
П. Ковалів — **Про новий "Збірник заходознавства"** (рецензія) — 28
І. Красник — **Спорт** — — — — — — — — — — — — 30
М. Турянський — **Шахи** — — — — — — — — — — — 31

На обкладинці: Є. Зарицька в опері "Фігаро"

З нагоди появи "Овиду" в журнальному оформленні Видавництво проголошує

КОНКУРС НАГОРОД

ДЛЯ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ

за точну передплату

Перша нагорода — машина до писання вартости $100.00; **Друга** нагорода — Енциклопедія Українознавства (Гаслова Частина) $60,00; **Третя** нагорода — оправлений комплет сімох річників "Овиду" 1949-1955 рр. $28,00; **четверта і п'ята** нагороди — два комплети власних видань видавництва $62,00.

Разом 5 нагород загальної вартости $250,00.

Нагороди будуть вильосовані в липні 1957 р. між передплатників, які до 30 червня 1957 р. заплатять за "Овид" річну передплату в сумі $6.00.

Реченець продовжуємо, щоб у льосуванні нагород могли взяти участь також наші передплатники з Південної Америки, Европи та Австралії.

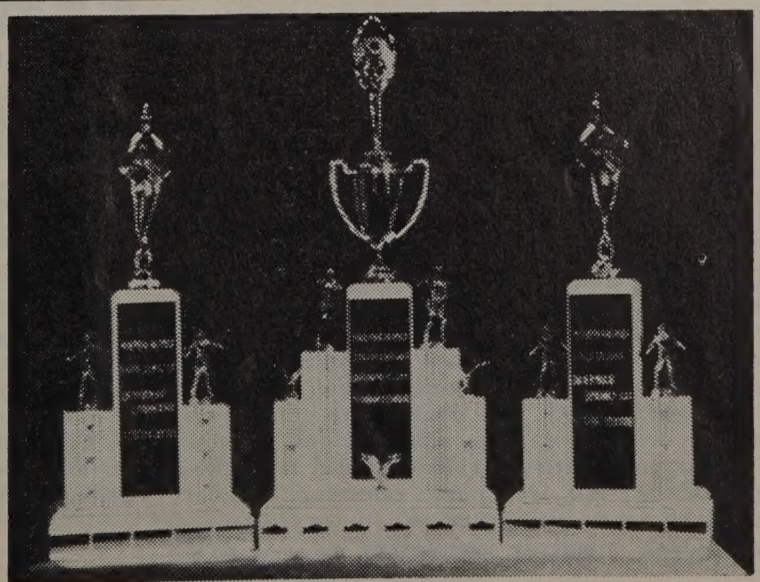

Трофеї для дружинових першунів столової ситківки УСЦАК.

НАШЕ ЛИСТУВАННЯ Й РОЗМОВИ

У процесі нашої праці, між видавництвом і читачами та авторами виринають часто такі різні справи, якими цікавляться не тільки заінтересовані особи, але мають ті справи нераз характер також загального значення. Про таке будемо писати в "Овиді", відкриваючи з цією метою сторінку **"Наше листування й розмови".** При цьому будемо використовувати не тільки наше листування, але також наші розмови, які часто переводимо з людьми, зацікавленими видавничими справами. На цій сторінці будемо подавати також ділові повідомлення видавництва. Звертаємо увагу наших читачів на цю сторінку "Овиду", бо на ній будемо писати не лише про справи нашого видавництва, але будемо порушувати також проблеми української друкованої продукції в загальному.

Вп. п. В. Несторович з Дітройту подає завваження деяких читачів з Дітройту в справі ціни "Овиду" в порівнянні з цінами інших журналів. Ціна "Овиду" 50 центів це мінімальна ціна по якій ми можемо його продавати. Нашого журналу не видаємо з аматорства; "Овид" це тільки одна із ділянок професійної праці нашого видавництва. При видаванні "Овиду" ми маємо такі кошти, яких часто не мають видавництва інших журналів. Оплачуємо ж не лиш ефективні кошти друку в друкарні й за папір, але оплачуємо теж приміщення видавництва, мовну редакцію, технічну коректу, адміністрацію, взагалі всі видатки зв'язані з появою журналу. Самого ж журналу не заповнюємо ні власними творами ні передруками, а в кожному числі "Овиду" приймає участь яких 20 авторів із оригінальними ще ніде не друкованими працями, за які звичайно платимо гонорарі, а вони в бюджеті "Овиду" поважна позиція. Крім цього не обмежуємо продажу "Овиду" лише до ЗДА і Канади, а висилаємо його також до всіх країн побуту українців на чужині. Передплати з деяких країн, як Аргентина, Бразилія, Парагвай, Уругвай, Чіле, навіть не покривають нам коштів видання; але ми наших читачів у тих країнах не можемо залишати без "Овиду" тільки тому, що це нам не калькулюється. При цьому всьому не користуємося ні будьякою підтримкою громадських організацій ані пресовим фондом, ані не розраховуємо на передплатників із "патріотизму". Видаємо "Овид" ради культурницьких зацікавлень його читачів і в загальному його ціну калькулюємо так, щоб ефективні кошти його видання були покриті самими читачами.

"Овид" уже має кадри своїх читачів, які є іншої думки про його ціну. **Вп. п. Яр. Ячмінська із сестрою з Чікаго** роблять завваження, що "Овид" у теперішньому оформленні, при участі багатьох відомих авторів і при своєму різнородному читабельному матеріялі за дешевий і вони сумніваються, чи видавництво при теперішній ціні зможе втримати журнал у його теперішньому виданні. **Вп. п. Катерина Демчук із Філядельфії,** передплатниця "Овиду" від 1949 року, себто від першого числа його появи, переслала нам тепер на відновлений "Овид" **трирічну передплату** по $6.00 разом $18.00 до кінця 1959 року. Із самого Чікаґа від появи відновленого "Овиду" до дня 30 квітня 1957 р. лише на самі письмові запрошення без особливої акції приєднування передплатників зголосилося **нових 246 передплатників.** Це факти, які є не лише виявом зацікавлення журналом, але і потвердженням — сміємо твердити — **дешевої ціни "Овиду".**

Вп. п. Андрій Попель, Чікаґо, зголосився до нашого видавництва з бажанням скласти пожертву на пресовий фонд "Овиду" і бажаючи також викликати до таких пожертв своїх приятелів із Чікаґа й інших місцевостей ЗДА. Наше видавництво не приймає пожертв на пресовий фонд, уважаючи, що "Овид" буде мати тільки тоді рацію існування, якщо він буде матеріяльно самовистарчальний.

Вп. п. А. Юриняк, Дітройт: Надіслане нам оповідання "Книжка" повертаємо Вам назад, не використавши його в "Овиді". Вважаємо, що його зміст не відповідає реальній дійсності і є лише наслідком психози серед деяких наших авторів із нахилом до "бичування" видавців і громадянства. Нам не відомо, щоб будь-хто з українських професійних видавців приймав від авторів гроші на видавання їх творів. Цього не практикує наше видавництво і знаємо зовсім позитивно від інших видавців, що вони також цього не роблять. Маємо враження, що автори мішають поняття видавця з друкарнею. Автор друкуючи за власні гроші свій твір у будьякій друкарні, сам являється його видавцем. Тоді ні при чому "бичування" видавців і творення навіть літературних леґенд про "покривджених" авторів, на ділі ж видавців власних творів. Не думаємо, що ця метода постійного конфлікту деяких авторів може впливати на зацікавлення книжковою продукцією, а навпаки, вважаємо це за один із "успішних" засобів до ще більшої демобілізації українського читача.

Вп. п. І. Острук, Філядельфія: У справі пропозиції видати Вашу збірку новель у нашому видавництві Вашими коштами, повідомляємо ввічливо, що всі друковані появи з нашою видавничою маркою видаються коштами видавництва за умовленим у видавничому договорі гонораром. Наше видавництво не фірмує власних видань авторів, ані не займається адміністрацією таких видань.

Вп. п. Г. Лагодинська, Боффало: У Вашій повісті "До сонця — до волі" Ви цілком реально змалювали в повному діяпазоні психологічні основи української підпільної боротьби, очолюваної в нашу добу ОУН і Ваш твір буде гідним мистецьким пам'ятником тієї рушійної сили. Це перший літературний твір, який у високомистецькій формі без пропаґанди відзеркалює наш світ боротьби, в якому були поєднані найкращі елементи: любов до Бога й України, кохання і музика. Приймаємо його до друку без жодних застережень. Щодо змісту це буде одно з кращих наших видань і відповідно до цього подбаємо про якнайкраще його технічне оформлення.

Микола Денисюк
видавець

РІК VIII. Ч. 5 (82) ОВИД ТРАВЕНЬ, 1957

Анатоль Галан

Є НА РІДНІЙ ЗЕМЛІ МОНАСТИР...

(Баляда)

Є на Рідній Землі монастир,
Там сьогодні лишився пустир,
Та як тільки настане ніч,
Загоряються в церкві вогні.

І виходить старенький монах,
В чорних ризах, із болем в очах,
І Розп'ятому молиться він,
За все грішнеє людство — один.

Урочистий невидимий хор
В'яже дивних мелодій узор,
І здається, що, повні завзять,
Юні крила навкруг шелестять...

На коліна схилився монах,
Видно шию в кривавих рубцях,
І говорить та шия страшна,
Що страждання він випив до дна.

Ось повіяло вітром з дверей,
В церкві повно зібралось людей,
Тих людей, що давніше жили,
Що явилися з вічної мли.

Попереду Данило-король,
В нього жилки тремтять біля скронь,
Він шепоче: — "Наш отче святий,
Якщо можеш, за мене прости...

Я ж ніколи прощення не дам
Тим, що зганьбили світлий цей храм,
Що народ мій, від Дону по Львів,
Обернули в нужденних рабів."

Тужні очі підводить монах,
Бачить меч в королівських руках,
І широким хрестом віддаля
Меч той праведний благословля...

Ранок мостить рожеві мости,
Як могила, німий монастир,
Лише мешканка там дармова —
На церковних склепіннях — сова.

Це обличчя твоє, краю мій,
Та не будеш ти вічно німий,
Прийде час, і на радісну путь
Чисті руки тебе поведуть...

Леся Храплива

**
*

Як горіли Лемківщини села
І вивозили лемків кати —
Мати Ганна Пречисту просила:
— Хоч дитину мою захисти!

Не барилося Ганнине лихо:
Поїзд мчався, де вічна зима...
Вона ж скорбна лиш плакала стиха —
У вагоні в куточку — сама.

А Настуня прокинулась рано:
Біля неї — у білому Пані;
Біля неї весела Пречиста
З горобини силяє намисто.
Дзвін дзвінків лісових на поляні...
Там суниці сміються багряні,
А Трисвітла усміхнена стелить
Срібним мохом Настуні постелю.
Простягнуло дитя рученята
І пестила Добра — мов мати,
У потоках купала що-днини
І віночки плела для дитини.

Як в бою знемагали повстанці
І "здавайтесь" — гукали кати,
Залишився один на полянці;
Не дали важкі рани іти.

Із друзями не зміг відступати...
Лютий кат наближався, ішов,
А далеко ридала десь мати...
Пила хвоя стрілецькую кров...

Дзвін дзвінків лісових на поляні...
Хтось кладе білі руки на рани,
Лист холодний на стомлене чоло.
Притулилося зілля навколо.
Хтось... в руках сині квіти дрібнії...
— Я — дочка Рятівниці Марії,
І післала мене Божа Мати
Йти за правду борців рятувати...

Промінь тихий тремтить по поляні;
Прохололи розжарені рани
І не має вже лютого болю;
Знов стрілець йде боротись за волю.

Дзвін дзвінків — це проходить Пречиста
Між боями поржавленим листям...

Нестор Ріпецький

ЗУСТРІЧ ІЗ ЄВГЕНІЄЮ ЗАРИЦЬКОЮ

Бетговен мав сказати, що "музика повинна викресати вогонь із серця мужчини, а викликати сльози в очах жінки". Я згадав ці слова, колись і десь прочитані та невідомо яким чудом запам'ятані, сидячи в затишному і милому сальоні нашої славної співачки Євгенії Зарицької і слухаючи її найновіших грамофонових пластинок. У нашому часі, коли захриплий Люї Армстронґ може заглушити навіть Бетговенову "Героїку", а пів-божевільний Елвіс Преслі збирає тріюмфи, про які і не снилося Карузові, справді дивно знайтися в тихому закутку, куди не добігає ні гармидер Нью-Йорку, ні навіть галас Парижа, який оце там, за рогом, і слухати чогось, про що колись говорив Карляйль: "музика є мовою янголів".

І слухаючи цієї "мови янголів" я став розуміти італійського фізика, Порта, що мріяв сконструювати таку олив'яну руру, що в неї можна б було замикати слова, чи звуки. Ще ж чейже в 1878 р., коли оце вперше в Академії Наук у Парижі демонструвався Едісонів фонограф, поважні вчені не хотіли й слухати про те, як вони твердили "ошуканство", і запевняли, що на залі знаходиться просто-напросто ярмарковий "черевомовець". Ясно, коли я сидів у затишному сальоні Євгенії Зарицької мені й на думку не приходили такі мислі, але всеодно ще раз хотілося подивляти силу людського духа, яка Портову фантазію про олив'яну руру таки перевела в життя, хоч і не в такій формі, як це уявляв собі італійський фізик 16-го століття.

Хоч особисто не належу до особливих звеличників Модеста Петровича Мусорґського, цього, як хтось казав "Достоєвського в музиці", що поєднавши особливий дилетантизм із інтуїтивним ясно-баченням, попередив до деякої міри новочасний імпресіонізм і його виливи, чи впливи в експресіонізмі, проте ж із не меншим захопленням слухав я з альбому грамофонових плит творів Мусорґського у виконанні Євгенії Зарицької. Не претендуючи навіть на знавця музики, можемо одверто признатися, що причиною нашого захоплення був не так Мусорґський, як таки радше мало фахове, але зовсім людське зворушення, що дочка нашого народу потрапила своїм Богом даним талантом вибитися на передових музичних сценах Европи і здобути своє місце в опері, яку на сцени тої ж Европи впровадив Шаляпін.

А що саме таке наше захоплення оправдане, потвердив нам лист, доданий до всіх плит Колюмбії (ФЦХ 505) із піснями Мусорґського у виконанні Євгенії Зарицької, лист, який даючи пояснення до поодиноких пісень (це пояснення виготовив уміло п. Л. Ґузар), між іншими каже, що "російський композитор написав музику до слів національного поета України Т. Г. Шевченка, в якій поет взивав народ стриміти до самостійности України"). Дійсно, чи в такий культурний спосіб не робиться часами більше, як не знать якими "політичними" роз'яснювальними докладами?

Н. Ріпецький у розмові з п. Є. Зарицькою

Упродовж півтори години, коли я мав нагоду слухати пластинок Євгенії Зарицької (між ними і 17 українських пісень), мимоволі насунулась іще одна думка. Може ні в якій галузі мистецтва інтерпретація не відіграє такої ролі, як саме в музиці. Інтерпретація в музиці, думаю, це в першу чергу технічне і чуттєве відтворення того всього, що композитор мав на думці, коли творив свій твір. У нашу добу, можливо, це й перестаріла думка, бо тепер не тільки політики зачинають історію від себе, але й музики пробують доказувати часами, що клясики самі властиво не знали, що вони творили. Ми чули наприклад недавно Лістову "Рапсодію" у виконанні голивудської піяністки, до якої ритму можна було цілком добре танцювати "свінґа", чи тим подібний модерний танець св. Віта...

Та всетаки мені особисто більше промовляє думка, яку може ілюстративно представити відомий факт, що коли перед сто роками Ришард Ваґнер обняв пост дириґента Дрезденської опери, що його перед ним займав Вебер, і коли то всі старші музики в захопленні заявили, що нарешті знайшовся хтось, хто "інтерпретує так, як Вебер"... І саме, коли ми колинебудь уявляли собі живу постать Марини, дочки сандомирського воєводи, то побачили її на яві в особі й інтерпретації Євгенії Зарицької.

То й не дивниця, що преса швайцарського міста Базель так писала про виступ Зарицької у "Кармен": "Те, що можна було заанґажувати Євгенію Зарицьку на виконавця титульної ролі (Кармен) — треба завдячувати щасливому припадкові. Ми не можемо собі пригадати, щоб колинебудь бачили чи чули кращу Кармен. Не кривдячи музичного

Є. Зарицька підчас інтернаціонального музичного фестивалю, в серпні 1956 р. в Люцерні, Швайцарія. Диригує Павль Гіндеміт

виконання, треба в першу чергу говорити про сценічний бік виступу, але дійсно щасливий випадок лежить саме в поєднанні обоїх. Так менш більш уявляємо собі Бізетову циганку, небезпечну, захоплюючу, подібну до пантери в скупих рухах, однаково готову погласкати, як і подряпати, вічно змінливу в настроях, розважливу в забаві... Повна чистота інтонації і незвичайна музикальність — ось і образ ідеальної Кармен готовий." (Національ-Цайтунґ — Базель).

Як же правильно підкреслював другий швайцарський часопис: "Кармен! Від артистки, що виконує цю ролю залежить ціла опера: вона вдержується завдяки артистці, або враз із артисткою паде".

Євгенія Зарицька народилася у Львові. Як писала англійка Кей Коліс у журналі любителів музики: "центрі української культури"... і її життя з його слов'янським походженням, що було нащеплене культурою найбільш музикальних націй Европи, відзеркалюється в її мистецтві, яке сягає очевидно від української народньої пісні до італійської опери Домініко Чімароза і Верді, почерез Моцарта..." Її голос сильний, вишколений після того, як вона залишила Відень і пішла на сцену італійських оперних театрів. Але він і теплий, м'який і лагідний, неначе б кожен тон був обвинений оксамитом."

Леся Верховинка

У ТИХИЙ, ТЕМНИЙ ЛІС

Як твою душу стане біль точити
І серце загорить від полуміні сліз,
А ти не будеш мати з ким поговорити,
Ні груди дружньої, щоб біль на ній втишити, —
Тоді іди у тихий темний ліс.

Тебе огорне там тиша свята, глибока,
Що мовчанням своїм до серця промовляє.
Пожалує тебе ялиця та висока,
Своїми вітами зітре сльозу із ока,
А потім ліс тобі тужних пісень заграє.

Зірветься вітер, вдарить верховіття
Дерев, що гордо в небо заглядають,
А ти, мабуть, так слухала б цілі століття
І в шумі тім забула б всі життя страхіття,
Що біль у душу ллють і серце розривають.

І наче в церкві, перед образом Святого,
Упадеш смирно на коліна ти, потому,
Лицем притулишся до моху холодного,
Душа твоя помолиться до Бога свого
І з миром в серці підеш звідсіля додому.

Делятин, 27 липня 1920 р.

То й не диво, що після її першого виступу в Академія ді Санта Чечілія, італійський великий щоденник "Пополью ді Рома" назвав Євгенію Зарицьку "найкращим виконавцем камерної музики". Мистецький шлях, що зачався у древньому Льва-городі, простелився через Австрію, Італію, Францію, Голляндію, Бельгію, Швайцарію і Велику Британію.

Але успіхи на чужій сцені ніколи не відірвали Євгенії Зарицької від її рідного народу. І тому тепер, рівночасно з альбомами опер славних композиторів, на полицях фрацузьких музичних сальонів знайшовся й альбом українських пісень, що їх із таким ентузіязмом і вмінням виконує наша співачка. Саме в тому її особливе значення для нас, бо вона своїм талантом промощує шлях і отвирає дорогу в широкий світ українській музиці, і щераз показує ширшому світові високу культуру українського народу.

І тому саме прощаючись, ми з особливим зворушенням стискали оксамитну руку Євгенії Зарицької: світ її ловив, але не спіймав. В українських анналах її ім'я згадуватиметься поруч імені С. Крушельницької, М. Менцінського, М. Голинського й інших, що були великими амбасадорами українського народу в часах найтрагічніших у його історії.

ВИЙШЛА З ДРУКУ поема ОЛЕКСИ БАБІЯ

"ПОВСТАНЦІ"

про трагічну загибіль галицького села під час війни і героїчну боротьбу УПА. Книжка має 180 сторін. Ціна одної книжки $1.75. Поему "Повстанці" можна купити:

Ukranian Bookstore,
2216 W. Chicago Ave., Chicago, Ill.

Книгарні й кольпортери дістають опуст.

Софія Парфанович

ЙОГО ОЧІ

Автобус біг крутими закарлючками, водій кермував, числив гроші, видавав квитки, лаявся з кимось. Цей чудовий майже автомат виминав зручно інші вози, втискався майже в неімовірні місця поміж ними, ніколи не помилився ні на один цаль і не штохнув нічого й нікого на крутих стежках свого воза. Чудовий, чорношкірий водій. Я, що боялася авта, заздрила йому досконалости.

Місто ж бігло на колесах у ніколи не скінченому русі, в постійному круговороті своїх поплутаних справ. Справ своїх жителів. Справ людей і возів, що зручно виминали один одного — доки одного дня не зробили малої помилки: так на один цаль. Та це звичайна річ. Така як бурий день на вуличному асфальті.

З-поміж стріпатих пірамід давнтавну вибігла довгим променем вулиця, що ніколи не кінчиться. А може десь там за тридцятою чи ще котроюсь милею. І на зупинці, що значить: вистриб плутань давнтавну, на оцю нудно-довгу Ґрешіот — зручно й прекрасно ввійшов пес. Чорний доберман, лисніюча шерсть, інтеліґентне обличчя, притяті вуха, уважні очі. Через спину віжки, що їх держав у руці сліпець. Пес розглядався пильно й уважно, здержався біля водія, сліпець кинув монету, скринька загомоніла металево і зараз же клацнув кручок, що ним водій спустив монету до збірника. Сліпець і пес сіли скраю на поздовжній лавці і віз побіг далі своїми закарлючками. Себто: сів господар, попустив віжки і пес примостився під лавкою біля його ніг.

У сліпця було худе обличчя, що його ніколи не роз'яснював усміх. Воно було все темне, сіравобіле, безвиразне й незбагненне. Як темрява, що лежала поза мертвими очима.

У пса були інтеліґентні очі, повні людського виразу. Вони, здавалося, думали. І вони — боялися. Що деякий час пес виставляв голову з-під лавки, сідав і намагався покласти голову людині на коліна. Власне не покласти її для спочинку, тільки, щоб нюшити руки господаря. По його лисніючій шкірі пробігали нервові дрижаки. І в його очах був неспокій. Він, справді хвилювався, прекрасний чорний пес, що його очі належали до людини. Чого боявся пес із людськими очима?

Як тільки пес доторкнув носом руки господаря він торгав за віжки й товк ними пса. Коли ж пес, мабуть не розуміючи, не влазив під лавку, господар ударяв його по голові. Кулаком. На хвилину пес зникав під лавкою на те, щоб зараз же сісти і знову дрижачи нервово шукати господаревих рук. Рук, що товкли його по голові. Здавалося, йому хочеться полизати ті руки. Але ж господар штовхав його зап'ятками, штовхав із пересердям і бурмотів щось. І так було ввесь час, так було цілу дорогу: видючі очі пса, і темні очі людини, нервове дрижання, що пробігало по лисніючій шкірі, під якою пружились сильні в'язи, і штовхання й биття, і люди, що дивилися на цю боротьбу двох пар очей. Очей: мертвих але повних злости, і видючих, а повних страху. Люди дивилися і їхні очі говорили, майже кричали. Але сліпець не бачив їхнього крику. Він боровся з головою з притятими вухами, головою пса, що служить йому своїми очима.

Люди зводили плечима й дивилися з обуренням на ці дві пари очей. Але не насмілювалися заговорити. Аж доки жінка, що зібралася висісти, не нахилилась понад сліпцем і не кинула йому крізь зуби:

— Так поневіряєте свої очі!

І ми виходили з воза і сліпець повернувся до жінки і в його обличчі було ще більше тупої злоби:

— Не ваша справа! Але я провчу його ще не так дома! Він має лежати, лежати, як мертвий! Розумієте: як мертвий!

Автобус побіг — покрутив по бурому асфальті і — пес дрижав зі страху. І ми стояли на зупинці і жінка мала сльози в очах і скаржилась мені на сліпця, що так поневіряє свої очі, очі пса. Пса що боявся. Може їзди — тварини бояться її і мій кіт, що завжди мандрував зі мною, заспокоювався тільки в мене на колінах. Може боявся за свого невидючого господаря і хвилювався, не знаючи чи впору він виступить із воза. А може боявся того, що мало наступити дома. Тому, що не лежав під лавкою. Може їзда в автобусі була для нього рівнозначна з тим, що мало наступити після неї?..

Але у пса були інтеліґентні, думаючі очі. Очі, що їх він віддав на службу людині. Людині, що вимагала беззастережного послуху.

— Я не можу без зворушення дивитися на пса, що веде сліпця. Я співчуваю нещасній людині, але в мене стільки доброти й дяки для тварини, що віддала людині свої очі. Свої розумні очі. І я думала, що сліпець мусить дуже любити свого пса...

— Може любить... але... це тільки пес... і мусить знати свій обов'язок.

Жінка поглянула на мене в недовір'ям, наче хотіла в моїх очах вичитати правду. Але: я дивилася в другий кінець вулиці, звідкіля над'їздив мій автобус. як усі: червоний із жовтим і вже без пса і сліпця, тільки з ніґрами, що їли повними жменями жарену кукурудзу. І жвакали ґуму сильними, білими зубами й виробленими вилицями. І автобус крутив поміж автами й домами, і чудесний водій виминав їх досконало, на цаль не помиляючись, і лічив гроші і лаявся з кимось, що мав неважну пересідку і обстоював її важність.

Вже вийшла друком у видавництві "Слово"
перша збірка поезій Богдана Рубчака

КАМІННИЙ САД

Обкладинка Констянтина Мілонадіса

Ціна $1.00.

Книжку можна замовляти, пишучи на адресу:

BOHDAN RUBCHAK
3419 West Medill Ave., Chicago 47, Ill., USA.

Герман Гессе

РОЗМОВИ З НІМИМ

Ти всміхаєшся? Ти повторюєш своє невимовлене питання? Що ж можу тобі сказати! Ця тьм'яна кімната, ці неприбрані стіни з чотирокутними слідами картин, що не знайшли наслідників, цей вогник у маленькій печі, це місячне сяйво на наших руках і на відкритім роялі, ця тишина і пізня година — говорять більш зрозуміло, ніж мої уста, про те, що в мені могло б стати словом.

Другові молодости моєї я повинен би сповідатися, шепчучи та говорячи поглядами і жестами — другові, якому досить було б назви дому чи поля, щоб збагнути всю розповідь; другові, який часто переривав би питанням "Знаєш ще?", або стрічками пісень.

Що відчуваєш ти, коли я скажу: Моя мати? Ти не бачиш тоді її чорного волосся та її каштанових очей. Що думаєш, коли я скажу тобі: Поляна дзвіночків? Ти не чуєш тоді вітрового шуму в коронах каштанів, і не відчуваєш пахощів живоплоту, і не бачиш голубої рівнини поляни, яка вся вкрита розколиханими голівками синіх дзвіночків. І коли вимовлю тоді назву мого міста, що його шум одразу хвилює мою кров, ти не побачиш веж і прекрасних мостів над річкою, ти не побачиш тла снігом покритих гір і не почуєш народніх пісень нашого фолкльору — не відчуватимеш тоді радости й туги.

Краще, я роскажу тобі казку. Були два скрипалі, і були вони добрими друзями, і обидва вони були дуже вбогі. Одного чорного дня вони рішили грати об заклад: хто з них ліпший скрипаль. З того дня їхня слава зростала, але вони один одному вже ніколи не довір'яли, бо в заздрості й жадобі слави прослухали вони свої душі до дна і витягнули всі глибини на світло свого мистецтва. І заграв один із них у місячній ночі пісню сумну. О, вона була виведена з ночі й терпіння і була така повна журливих мислей про розбиту дружбу, що була глибша і тужливіша за всі інші пісні. Сповнений заздрістю, прослухав цю пісню другий скрипаль, вдерся в кімнату друга й убив скрипаля і пісню. З тієї ночі він був перший майстер свого мистецтва. Він грав у палатах владик і примушував серця королів дрижати, бо його мелодії просякали душу до дна, там де жили янголи й чорти ще ненароджених думок. Але його обличчя стало худе, бліде й гостре, його серце стало осідком всього страху, всіх сумнівів і всього зла і гра його вкрадалася щодня в найбільш недоторкальні надри його душі і нищила їх. Одного дня він одважився заграти багатьом слухачам останню пісню друга свого. Нежданно перед ним став убитий, з ножем у грудях, і також грав на своїй скрипці, але ще болючіше, ще могутніше, аж майстер станув перед юрбою блідий і тупозорий. Вона ж не бачила вбитого, тільки з жахом чула, що два грають. Переляк пробіг по залі, і коли скрипаль скінчив, була мертва тиша.

Ти всміхаєшся? Прости, мовчазний! Ти — мармурова статуя, якій я, граючись, залюбки кладу на пальці свої золоті персні. Та що було б, коли б ти раптом перестав усміхатися, і стиснув свої камінні пальці? Але я знаю ще іншу казку.

Один лицар, який мав одинокого друга, захотів одного дня поглянути в майбутнє. Він розпитав ворожбита, якого щедро обдарував. Ворожбит довго глядів в очі лицаря й опісля сказав: "Цієї ночі, в сні, станеться тобі відповідь."

Вночі, у гарячковому сні, побачив лицар дві життєві лінії, схожі на ріки, які бігли одна поруч одної. Він пізнав своє життя і життя свого друга. Обидві лінії заплутувались і змішувалися, і після короткого зв'язання поплила одна, перемагаючи й ковтаючи другу, широко й блискітливо, далеко й довго. Після цього сну пережив лицар поганий день. Потім ніччю закрався він у замок свого друга, щоб убити його. Видряпався на оборонний мур, упав у рів і зламав карк. Друг довго тужив за ним, став могутній і багатий, і прожив довгі роки.

Я часто дивуюся, котре з наших життів міцніше? Коли я прагну жахливого сну, тоді уявляю, що ти почав говорити, і що сказав ти мені несподівано одне слово з тих багатьох слів, які ти від мене чув. Чи не злякав би мене на смерть несподіваний поворот цього слова? Або, що ти пішов від мене і поніс тягар моїх сповідей геть із собою. Чи не було б мені, як цьому багатому, що його клейноди дитина несе крізь жадобу залюдненої вулиці. Так і я тобі кожного дня даю хоронити новий скарб, і примушую тебе щодня нести новий тягар. Але чи знаєш ти, що я боюся? Може ти це знаєш краще за мене.

Я часто думаю, що ти мене краще знаєш, ніж я знаю себе. Бо чому ж ти заперечуєш головою, коли я повторюю тобі якусь стару річ і змінюю в ній одну барву, одну назву, або тільки один жест? Якщо б ти почув, що я брешу? Якщо б між нами зав'язалася бійка? Чи не мусіла б це бути боротьба за життя? Тому я не знаю, чи ти зносиш мій терпеливий біль, чи я твій.

Часом, коли то усміх твій супроводить одне з моїх оповідань, здається мені хвилинами, що це усміх пізнання. Був ти зо мною тоді, коли я це робив, а те рішав робити? Бачив ти, як я допустився цієї помилки і завершив те благородне діло? Можливо те, що в'яже мене з тобою, є наслідком якогось ранішого, мені невідомого тривання, якась нечиста совість, якась співсвідомість. Тоді основою нашої дружби була би потреба дзеркал і потіх, потреба когось, хто терпить із тобою — а може було б нею це підозріння двох, які вчинили разом злочин і не вірять один одному. Може ми друзі також тому, що ми живемо один з одного і мусимо знищувати один одного.

Бо чому ж ти приступаєш до мене завжди тоді, коли в мені ворушиться потреба говорити і сповідатися, ніби боїшся, що тайна відкриється комусь третьому? Що ж тоді обтяжує мою пам'ять, що мені одному неможливо його нести?

В годинах, які попереджають важкі сни, в цих неспокійно втомлених, сіро-синіх, гарячкових годинах я часто сповнювався гострим бажанням мучити тебе, грабувати твої болючі таємниці, слухати твого стогону, покласти ногу на твої груди аби тебе задушити. І тоді, коли моя уява чула вже твоє хрипіння і бачила кров на твоїй шиї, тоді ти

РЕЛІГІЯ В ТВОРАХ ЛАВРЕАТІВ

УКРАЇНСЬКОГО ЛІТЕРАТУРНОГО ФОНДУ В ЧІКАҐО

Авторка, що має Великого Союзника

Найглибше й найсміливіше до релігійних проблем підійшла Віра Вовк у двох творах, нагороджених другою нагородою на чікаґівському конкурсі УЛФ: "Духи й дервіші" (Українське Видавництво, Мюнхен, 1956, 157 ст. Обкладинка Зої Лісовської) та "Елегії" (Українське Видавництво, Мюнхен, 1956, ст. 27. Обгортка Анни Марії Муріссі, Ріо де Жанейро).

Найглибше, бо як в автобіографічній розповіді "Духи й дервіші", так і в ліричних "Елегіях" вона дала вияв своїм інтимним релігійним почуттям, що наче коштовні самоцвіти прикрашують ці два твори, найсміливіше, бо в нашу обіднілу добу ахристиянської літератури треба бути автором справді незалежних поглядів, щоб у літературному творі одверто писати про власні релігійні практики, про сповідь, молитву, прощу до святих місць, ікони, вервицю...

Серед гарячкової метушні й погоні за модернізмами, літературною модою і фальшивим інтелектуалізмом направду ревеляційно звучить голос Віри Вовк, що зразу в першому розділі своїх "Духів і дервішів", наче мотто, пише такі слова: "...я маю завжди Великого Союзника зі собою. Мені однаково, чи це кому в смак, чи не в смак, чи це модерно, чи ні. Ні один невіруючий філософ ні письменник не переконав мене глибше, як Новий Заповіт, і я не могла б дати свого чудового, великого Бога за будь-яку гіпотезу."

У "Духах і дервішах" В. Вовк дає вибрані епізоди зі свого життя, починаючи з дитинства і крізь юнацькі та молодечі роки заходить аж до останніх часів на еміґрантських шляхах по цей бік океану. Два перші розділи присвячує авторка вибраним фраґментам із свого дитинства на Ґуцульщині над Черемошем, у більшій частині книжки згадує своє життя у воєнній та післявоєнній Німеччині, куди вона перенеслася з батьками після окупації Галичини большевиками, і тільки в одному з останніх розділів у згущеній формі розповідає про своє життя в Бразилії.

Тому, що В. Вовк — талант ліричний, а не епічний, вона лишає поза полем свого зацікавлення справи, що в воєнні роки стояли в центрі уваги всього світу, не цікавиться також побутовими справами прозаїчної буденщини, а свою увагу звертає передовсім у сторону духових інтересів. Її не цікавлять ні фронтові звідомлення, ні політика, ні побут щоденного життя, а мистецтво, музика, поезія, краса природи, філософія і найвища форма духового життя — релігійна контемпляція.

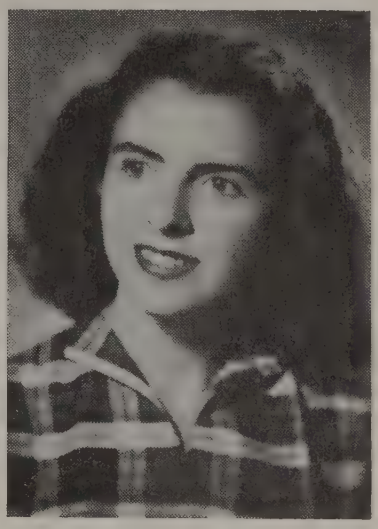

Віра Вовк — лавреатка УЛФ.

Останню формү духового життя досягає В. Вовк, зійшовши до повної духової зрілости, процес завершення якої приносить зі собою не так біологічний вік, як воєнні переживання, головно смерть батька, що загинув під час відомого бомбардування Дрездену. Про цю найбільшу трагедію свого молодого життя згадує В. Вовк лаконічно, своїм звичаєм ховаючи від ока читача темні рефлекси своєї життєвої історії. Проте ця подія мусіла бути переломовою в її житті, і хоч авторка не відмежовує її композиційно, все таки після розділу "Дрезден горів" можна помітити якщо не еволюцію в її світогляді, так повніше звучання основних тонів її розповіді.

Зокрема це торкається релігійних моментів у книжці В. Вовк. Почавши в першому розділі прекрасним визнанням про Великого Союзника, після цього вона тільки мимоходом тут і там уводить деякі релігійні моменти, чи то згадуючи малих ґуцулят із свого дитинства, що на маївці співали перед іконою Пречистої "За всіх молишася благая", чи ґуцульський Йордан на Черемоші, коли вона дівчинкою на ввесь голос затягала за дяками: "Є-е-е-лици во Христа кръстится...", чи наводячи деякі фраґменти з невдалої антирелігійної пропаганди комуністичних політруків під час окупації Галичини большевиками в 1939 р.

Згадки про релігійні переживання з часів юнацьких років ще скупіші: "Під свята ми пішли сповідатися і причащатися. Нам здавалося, що ми роздяглися до нага і вдягнули на себе свіжі льонові сорочки..."

приступав до мене. Мене охоплював жах і жаль, я гладив твої руки, називав тебе ластливими іменами й уважав, щоб не глянути тобі в очі. Чому я боявся тебе?

Або — чому я люблю тебе? Бо я люблю тебе любов'ю, яка змінюється ввесь час і не знає найвищого ступеня. Я люблю тебе, як добра тварина, я люблю тебе, як твір свого мистецтва, я люблю тебе, як люблять загадку і те, що є жахливе. Я люблю тебе також, як частину свого тіла, і люблю тебе, як день ранком, і як відображення мене самого, і як свого демона і свої пророцтва. Але як любиш ти мене?

З німецького переклав **Богдан Рубчак**

Після дрезденської траґедії відношення авторки "Духів і дервішів" до Великого Союзника затіснилося, набирає тепліших тонів, поглиблюється. На сторінках її книжки щораз частіше з'являються не тільки згадки про відвідування церков, переповідання дискусій на релігійні теми, але й прекрасні молитви-розмови з Богом... Сягнувши до джерел, Віра Вовк зуміла виминути темні провалля безплідних шукань, песимізму й душевної тривоги, що наче червяк підточує душевний спокій сучасного людства.

З довір'ям і дитячою простотою вона шукає рятунку в хвилинах свого найбільшого смутку:

"Я вже не сподівалася батька, я знала правду. Сумнів розпік мене до такої міри, що я з роздертою душею кинулася в рамена Бога і просила чуда: хай Бог сам навчить мене, яку молитву маю молитися за батька, я хочу бути Його сліпим інструментом, хай Він зітре мене за те, що зухвало хочу правди для себе, спокою душі...

І сталося чудо: повна віри і ласки я розгорнула свій стародавній молитовник і найшла там на розкритій сторінці тропарі за померших..."

Не можна робити фальшивого висновку, що релігійність В. Вовк проявилася в повній силі тільки внаслідок воєнних переживань. Будучи по стороні батька й матері нащадком галицьких священичих родів, а навіть похресницею великого Митрополита Шептицького, вона, напевно, ще змалку виростала в атмосфері релігійних традицій, бо реміністенції цього відбилися сильним відгомоном у її творчості.

Релігійний світогляд Віри Вовк оформився й дозрів на почві західнього католицизму. Це в католицькій Німеччині вона милується картинами ульмської школи, молиться в ґотицьких катедралях під звуки органу, ходить на прощу до вівтаря Пресвятої Крови в Вайнґартен і під покров Равенсбурзької Мадонни в Німеччині слухає лекцій проф. Теодора, якого "Бог грів душу і входив у неї з усміхом в лагідних очах" і вибирає на тему докторської праці "Марійські легенди..."

А в Бразилії, живучи в манастирі, в білому серпанку приступає до св. Причастя, молиться "Богородице Діво" на кораликах із бразилійських ягід і "обсипує всіх святих на золотім тлі небесних ікон сотками молитов", щоб допомогли їй здати докторський іспит. Згодом співпрацює в католицькому журналі "Ітінераріюм" в Буенос Айрес за посередництвом аргентинського францішканця, докторизується і викладає в католицькому університеті в Ріо де Жанейро.

Її улюбленою святою є св. Тереза, чи не найпопулярніша тепер свята на католицькому заході, до неї вона "молиться вечорами довго", їй купує свічку в Нотр-Дам у Парижі і "просить щастя на дорогу до нової землі", її називає своєю святою, "бо вона теж не зробила за ціле своє життя нічого справді особливого..."

А до іншого вибранця католицького заходу, святого Франческо, вона молиться, щоб дав їй "завжди порожній гаманець і уста повні поезії..."

Але, черпаючи повними пригорщами з багатьох джерел західнього католицизму, В. Вовк не розтаює в його теплому сяйві, не нівелює в своїй вірі національного кольориту рідного обряду, якого традиції вона взяла з рідного краю й з батьківського дому та як дороцінний клейнод пронесла зі собою в мандрівку по еміґрантських шляхах. І так, як навіть у найкращих і найекзотичніших країнах у слід за нею йде туга за покинутою батьківщиною, так найкращі й найніжніші релігійні почуття викликає в неї кожна згадка про рідний обряд. Це на Канарійських островах, у далекому Ляс Пальмас, в одній церкві викликає в неї оклик зворушення наша Богородиця: "...на бічнім вівтарі стояла ікона візантійської Матері Божої Безнастанної Помочі. Боже мій, так далеко, так далеко!"

А в Бразилії випадково знайдені, чи подаровані кимсь зразки візантійського мистецтва стають для неї особливими цінностями: "В кімнаті нашої хазяйки є чудова ікона Пречистої, якої лиця й руки мальовані, а ризи куті зі срібла. Ця ікона приїхала сюди з нею з Великої України. Я кладу перед цією іконою завжди свіжі квіти в червону лямпадку."

Ставши несподівано щасливою власницею тієї ікони, вона відмічує це, як особливу подію: "Я не дістала на свої ім'янини мріяного фортепіяну, але дістала за те херсонську чудесну ікону Матері Божої від нашої хазяйки. Я була зворушена, що та дрібничкова жінка подарувала мені таку традиційну річ, яку вона везла через цілу свою одисею з України аж у Бразілію. Хазяйка умотивувала так свій учинок, що, мовляв, вона стара, не хоче, щоб ікона попала по її смерті в нерелігійні руки. Я обіцяла, що вона буде в мене бережена, як дорога реліквія, і я буду молитися перед нею і палити олію в червоній лямпочці."

В подібній мірі радіє вона малюнками, що їх дістала вона від свого друга, аргентинського францішканця: "Ці малюнки дуже гарні, особливо два з них — візантійсько символічні. Один представляє Діву Марію з піднесеними долонями, а в ній Ісус, наче в сонці, в округлім світлі. Я сама вибрала собі цей малюнок на прощання."

До глибокої душі В. Вовк найсильніше промовляє візія Богородиці, втілена на візантійських іконах, бо для неї Марія — "найбільша святість, філософічно глибока й трагічна в житті і безмежно величава в небі", тому вона не любить "її стилізації, пересолоджування, її статуйок з цукру і порцеляни в дешевих крамницях і на обмаєних штучними квітами вівтарях". Негативно вражають В. Вовк дешеві ефекти поверховної релігійности в Бразилії, де "християнство — часто романтично-сентиментальне поганство, намальоване на католицтво..."

Зберігаючи традиції рідного обряду, В. Вовк поєднала їх гармонійно з елементами західнього католицтва: "...я любила з усіх релігій найбільше весілля задумливого Риму й золотої, квітчастої Візантії моєї церкви."

Книжка "Духи й дервіші" — це не завершений літературний твір, що відповідав би вимогам якогось точно окресленого літературного жанру, не є це також повна автобіографія, що всебічно відбивала б внутрішній світ автора з усіми його світлами й тінями, не є це й суто релігійний твір (дарма що пронизаний релігійним духом), як напр., автобіографія сучасного американського ченця-письменника Томаса Мертона, де з прецизною докладністю зображена боротьба й мозольний труд

душі в християнському самодосконаленні й наближуванні до Бога.

"Духи й дервіші" — це тільки вибрані фрагменти, не завжди спаяні суцільними композиційними ланками, поміж які авторка вплітає свої релігійні імпресії, думки й медитації-молитви, що з них деякі сказані мимоходом, так як надніс їх потік життя, інші знов глибиною думки й поетичністю вислову перевищують усе інше, сказане в цій книжці.

Із цих рядків промовляє до читача тремтлива душа, що не шукає гладких доріг і самозадоволеного квієтизму, а просить у свого Творця передовсім мозольного плодоносного труду: "Не за Твоє небо, хоч моя душа співає про місце повної відкритої краси.

І не за те, що завжди тримаєш мене, неначе пташку, в Твоїй добрій долоні.

Не за те, що Ти, Великий, відкрив своє вічне вухо, щоб слухати моїх тихих слів.

Але тому, що ставляєш мені на обрій, здається, неосяжну мету і наказуєш суворо досягти її ще перед заходом сонця.

Тому Ти мій Бог, і ніхто більше!"

**
*

Повну ідейну спорідненість із "Духами і дервішами" виявляють "Елегії". На невеличку книжечку складається десяток окремих "сумних пісень" — елегій, у яких авторка відступає від традиційних форм поезії: її елегії написані білим віршем і не мають звичайних атрибутів поезії, таких як строфа, рима й метричний розмір, проте кожний рядок, хоч і не однакової довжини, побудований ритмічно. Визволившись від формальних вимог, В. Вовк може повніше й глибше розгорнути свої думки та передати їх у сильніших поетичних образах.

Тони флейти В. Вовк — це справді "плоди, що спіють під сонцем в повазі й величі", як вона сама пише про те в "Присвяті" до збірки, бо основними мотивами її "Елегій" є ті самі високі, якими надихані сторінки "Духів і дервішів": Бог, батьківщина, мистецтво. Тією ідейною наснагою "Елегії" виростають понад "сумні пісні", спрямовані звичайно на оспівування особистого горя та смутку. Хоч це збірка ліричних поезій, в ній майже нема особистих моментів.

Замість заглиблюватись у власне горе, чи насолоджуватися розпливчастими мелодіями неокресленого смутку, В. Вовк по-мужньому вибирає проблеми, сповнені "поваги й величі", чи то протиставляючи геройство насиллю ("Тореадори і герої"), чи оспівуючи життєдайність творчого труду "Лицарі Ґраля"), чи апотеозуючи мистецтво, освячене терпінням ("Алейжадіньо").

Але майже крізь усі елегії золотою ниткою снуються два панівні тони. Один з них — це ностальгія, невідступна товаришка мандрівників під чужими зорями. Вона йде скрізь за поеткою, і там, де "пристрастю горить гравата", де "пахне аглая вночі", і де "колібри п'ють мед з розквітлого фіолетного і білого цвіту".

Сповнене туги серце поетки питає:

"Де мій запашний чорнозем, де лимани,
Де журавлі, що перевезли б
Мою тугу за далекі моря?"

І ностальгія диктує поетці напоєні слізьми рядки:

"Хотілося б землю вдихати, топтану босими ногами,
Куритися свічею з воску в закопченій церкві,
В'янути в китиці квіткою серед бесаг, сердаків..."

Навіть на морі "в багреці заходів", де "пристрасть тропічна в солоному вітрі", поетка питає:

"Коли випливе на горизонт, як крила меви,
Смуга землі, що випекла тугу в моєму серці?"

Туга за батьківщиною вносить у збірку глибоку ноту смутку, надаючи їй характеру елегійности. Але справжніми перлинами цієї книжечки є елегії, в яких відбився релігійний світогляд авторки. Їх мотивами є фундаментальні християнські істини: любов і терпіння, освячене любов'ю. Ледве чи хто з наших письменників, для яких (якщо вони і вносили релігійні мотиви в свої твори) розуміння Бога зміщувалося звичайно в поняттях справедливости, чи всемогутньости, зумів ближче ніж В. Вовк підійти до найосновнішої істини християнського світогляду "Бог — це любов".

Для В. Вовк Бог — це не далекий і незрозумілий Саваоф, а хтось найближчий, найспівчутливіший, хтось, хто є всеобіймаючою Любов'ю:

"Але хто плакав так гірко
Над ранніми росами? Хто дав свою кров
Японським трояндам, кущеві калини в саду?
Хтось, хто нас гріє таємно, кому ми, нехотячи,
Відтягаємо свою любов, сліпоокі."

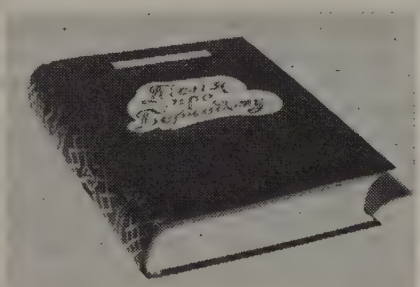

„ПІСНЯ ПРО БЕРНАДЕТУ"

Франца Верфеля

в українському перекладі
Григорія Голіяна
Книжка має 528 сторін, оправлена в полотно з позолоченням.

Ціна: 4.00 дол.

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

Замовлення і гроші слати на адресу В-ва:

Mykola Denysiuk Publishing Co.
2228 W. Chicago Ave., Chicago 22, Ill.

І хоч "нам тяжко любити далеко від любого", В. Вовк знає, що наші людські слабощі знайдуть зрозуміння і виправдання:

"Але він добрий. Він, як єлеєм, сонцем і росами
Лікує роздерте листя банановых пальм,
Дає з розхилених жмень звірям радість і біль
І кличе нас за собою: голодних правди й краси."
("Ізольда до Трістана").

Глибока віра авторки береже її від зневір'я, особливо тоді, коли вона згадує руїни, завдані війною її батьківщині, де

"...Тільки бузок вернувся
Заглядати через безшибі вікна,
Дивуючись. І по голоді
Виріс собі, несіяний шестигранний
Колос пшениці. А на згарищі
Старої, достойної церкви
Одна стіна лиш зосталась..."

Віру в безконечне милосердя Боже, що не дозволяє пропасти безслідно ніякій жертві, зображує В. Вовк в поетичній візії, як зруйнований собор Печерської Лаври

"...піднесли два Херувими
(Як на малюнках старинних літописів),
Перед престол Віковічного..."

а всім нашим друзям, святим і замученим

"...Богомати
З містичним обличчям з пригорілого золота
Плете калинові вінки."
("Матері і Лаврська дзвіниця") *)

НАЙКРАЩИЙ ДАРУНОК — НАЙНОВІША КАРТА ЗЕМЕЛЬ УКРАЇНИ

(в кількох красках)
в теперішніх політичних і частинно етнографічних границях
з англійським текстом, з завваrами
ЛЬВА ДОБРЯНСЬКОГО
проф. Джорджтавн Університету у Вашинґтоні, Голови Українського Конґресового Комітету Америки
ВЕЛИЧИНА 29x42 ІНЧІВ.
Поверх 3000 місцевостей України, залізниці, ріки, озера, гори.
Незвичайно важний і потрібний посібник в інформаційній праці.
Ціна карти в окремій обгортці $1.00 (без пересилки), з пересилкою $1.15.
Книгарням знижка.

Замовлення слати на адресу її видавця:
Ліґа Американців Українського Походження в Чікаґо
League of Americans of Ukrainian Descent Inc.
Питайте за картою у Вашій книгарні!
Поштова адреса:
Laud 2247 West Rice St., Chicago 22, Ill.

Мало хто з наших письменників і, можливо, мало хто з наших віруючих християн зрозумів так глибоко, як Віра Вовк, християнську істину про доцільність людського терпіння.

Могутні камінні статуї святих, вирізьблені бразилійським калікою — мистцем Алейжадіньо, що свої твори виконав

"Двома кусками ґраніту,
Прив'язаними до безвладних рук"

інспірують її до таких рядків:

"...Будь в терпінні глибша
І величніша духом, колосиста земле,
Крадена наречено з сонця дукачами,
З семи мечами в серці страсна Мати,
Бог сплів Тобі вінок, як Синові своєму:
Тернину білоцвітну, що глибоко коле,
Щоб сходили потім суниці з крови на зрубах."
("Алейжадіньо")

У прекрасних поетичних образах В. Вовк конкретизує думку про те, що співучасниками в радощах Христового воскресення можуть бути тільки ті, що мають силу нести свій хрест за Господом.

І хоч сама авторка не встоялася, забувши свій "легкий ясеневий" хрест "десь у пролісках", вона вірить, що Той, який "дарує все і заплати не жде", не дасть їй "згубитися, як хвилям звуку у просторі" і збереже її "на лютих хвилях у своєму човні" ("Іконостас").

**
*

Аналогії "Елегій" з "Духами і дервішами" — наявні. В обох творах В. Вовк дає вислів глибокій релігійності, своїй безпосередній, майже простодушно дитячій вірі, несплямованій ніякими душевними конфліктами, ні отруйливими сумнівами, яка дозволяє їй повсякчасно відчувати присутність Творця і теплий доторк Його батьківської долоні.

Релігійність В. Вовк — не скучне проповідництво чи штучна літературна поза, а щось органічне, що виростає з усієї її духової істоти. Із своїм окремим світом духових інтересів, із своєю духовою незайманістю та майже чернечою аскезою В. Вовк у нашій матеріялістичній епосі — справді небуденна, несподівано свіжа, а для декого, може й несучасна поява.

Ідейно вона найближча хіба до неповторної в своєму роді Наталени Королевої, з якою споріднює її також ерудиція й незаспокоєна спрага за мудрістю і красою.

М. Овчаренко

---

*) У цій елегії В. Вовк має на думці руїни собору і дзвіниці Печерської Лаври. В останній війні зруйновано тільки Успенський собор, славетна Лаврська дзвіниця, на щастя, оцініла.

Іван Смолій

МАНЕКЕНИ

Новелі

Це найновіше видання В-ва М. Денисюка
Ціна $1.50.

Ірина Романа Носик

ДУХ ЕПОХИ — МИХАЙЛО АНГЕЛ БУОНАРОТІ

Чотири роки в замкненню на руштуванні під склепінням Сикстинської каплиці — це визов малярським колам того часу. Опісля майже через 23 роки не рухає пензля. Опускає Рим, та коли повертається до нього, так на те, щоб над вівтарем цієї ж Сикстинської каплиці виписати своїм Страшним Судом цілому світові могутнє мане-текелфарес. Сам твердить, що Бог післав його намалювати цей твір, а правдиві обожателі мистецтва падуть навколішки, оглядаючи в німому захопленні останнє слово Великого Творця Всесвіту — передане творцем генієм-мистцем, наче для пересторо ги прихильникам краси та земського щастя — що ось: світ дочасний це тільки єфемеридна хвилина.

Не вистане слів для опису величі цього твору. Його треба відчути, бачивши. Були моменти, що й сил не вистачало дивитися, як не вистало сил Богоматері дивитися на гнів Великого Судді. Вона вже не просить милосердя для нещасних, не вставляється в Сина свого за грішниками, а відвертаючись наче закриває руками обличчя.

Михайло Ангел як мистець творить чуда, та як людина він терпить. Шукає чогось людського — ніжности, любови. Цього не находить. Пересічні не можуть його зрозуміти, просто бояться його генія, а мистці заздрі — шкодять йому на кожному кроці. Він безпорадний — дає себе використовувати. Пише про нього Садеріні до свого брата: "Можемо заручити, що Михайло є неабияким мистцем, він напевно неперевершений в Італії, а може й у цілому світі. Коли промовимо до нього ласкаво й наділимо його ввічливістю — можемо все від нього дістати. Не треба нічого більше — вистачить дати йому пізнати, що любимо його і що ми до нього добре успосіблені. Тоді довершить напевно подиву гідних речей."

Та скоро Михайло Ангел починає відчувати, що саме не шляхотні почування наближують до нього, а бажання користати з його творчости. Він хоче все те урвати, покинути край та навіть виїхати в Туреччину. Почувається пониженим, наче прошаком за крихітку серця. Всежтаки змінює те своє рішення та залишається у дорогій для нього Італії. Вбирає маску погорди для нещирого оточення. Рафаеля трактує як недоука та твердить, що все, що Рафаель знає — те завдячує йому. Та все те тільки зверхна поволока, бо душа плаче, коли бачить, як Рафаеля цінять мужчини за його товариськість, і обожають жінки за красу. Тесаме відчуває до Леонарда да Вінчі, який у шпиталі Сан Онофріо малює фрески на тему битви під Анджіярі.

В мистецьких кругах вважали Леонарда за найкращого баталіста. Михайло Ангел не може стерпіти цього, бо пам'ятає неприхильність Леонарда до себе в часі творення монументу Давида. Рішається малювати у цій самій будівлі протилежну стіну, та наперекір суперникові зображує вояцьке життя в соняшних красках, а на тематику бере веселу купіль вояків у ріці. Цілий мистецький світ

Вікторія Кольона

був порушений тим своєрідним поєдинком, у якому Михайло Ангел таки став переможцем.

Міняються папи на престолах. На місце Юлія II приходить Лев X, із новими ідеями та плянами. Родина померлого папи вимагає однак викінчення гробниці, до якої треба ще зробити 32 великі різьби. Мойсей — це одна із шости фіґур, які мали прикрашувати горішню частину монументу. В тому часі різьбить статуї двох Невільників, що мали бути поставлені в долішній частині пам'ятника-гробниці (тепер у Люврі). Правдоподібно до колекції тих різьб належить також Каріятида, що стоїть у петербурзькому Ермітажі.

Як приплив і відплив моря проходять ідеї за ідеями, часто в формі обов'язуючих умов із папою, бо лише для таких потентатів працює у формі зобов'язань. Михайло Ангел із перевтоми важко хворіє. Лев X вимагає оформлення фасади церкви св. Лаврентія, а в ній родинної каплиці де Медічіх у Фльоренції. З тієї причини переривае Михайло Ангел працї над гробницею папи Юлія II і знову під особистим наглядом добуває у Каррарійських каменоломах марморні блоки. Тратить тоді цілі три роки на приготування до праці. З тієї причини попадає в матеріяльну руїну та ще й до того в неласку папи — за недодержання умови. Одиноку різьбу для церкви св. Лаврентія, **Христа**, навіть не докінчує, а робить це його по-

мічник Петро Урбано. Для каплиці родини де Медічіх різьбить Мадонну.

Прихід нового папи Климентія VII приводить на мистця нові важкі обов'язки. Бажаючи запевнити собі реченці для викінчення праць, наказує папа мистцеві прийняти обов'язки терціярів чину францисканів. Михайло Ангел противиться цьому. Не приймає також високої платні та дарунку папи — дому, який дістає для заохоти в праці, а бажаючи незалежности повертає до своєї скромної пенсії. Через непорозуміння на цьому тлі попадає у духову депресію та цілковите вичерпання фізичних сил. Не маючи сил на творення, борониться кажучи: не руками — а силою духа працюю. Почувається старим і перепрацьованим, та не всилі викінчити ніякого початого діла. Всежтаки останками сил викінчує чотири статуї алегорії **Чотирьох Перемін Року.**

Між тим не вгаває боротьба за владу держави. Для потреб війни у 1529 р. іменують Михайла Ангела ґубернатором і прокурором будови твердині у Фльоренції. Він відбуває інспекційні подорожі до Пізи, Ліворно та Феррари. У тому часі ще таки творить. Різьбить Леду. Фльоренцію облягають. У місті революція. Михайло Ангел утікає до Венеції. Його імення находиться на листі дезертирів. — Повертає та помилуваний стає на барикадах Сан Міньято. Фльоренція паде. Якраз умирає тоді його батько в цьому місті. У році 1534 повертає до Риму, де залишається вже до кінця життя.

Тоді то через повних сім років працює над Страшним Судом, фреском у Сикстинській каплиці, про що ми вже згадували. Дехто призадумується над добором тематики до Страшного Суду. Безперечно багато тут впливу Савонаролі. Проте нема сумніву, що Михайло Ангел був не лише добрим християнином, але й беззастережно вірним, аж до смерти, престолові св. Петра. Сам згадував, що найбільший вплив на творення його Страшного Суду мала Божественна Комедія Данте, частина Пекло пісні III і V. Також великий вплив на цю тему мала старолатинська поезія з 1260 року Франца Томаса з Челяно "Смерть Іраїди".

— — — — — — — — — — —

А коли на дорозі його життя стає жінка — то цей рік є в нього роком першої любови. 63-літний мужчина, підо впливом весняного подиху кохання, набирає нових сил та розгону в зовсім новій ділянці праці — письменстві. Вона — 46-літня, високої культури жінка, Вікторія Кольона, донька Фабриція князя Тальякочо, вдова по маркізі Пескари — Франческові де Авальоса, поетеса, якої сонети читали тоді в цілій Італії. Аріосто оспівує її в своєму "Шаленому Орлянді". Вікторія стає другом та духовим провідником змученого долею і трудами майстра. Їх стрічі в церкві св Сильвестра на Монте Кавальо та їх розмови на тему малярства — роздмухують в душі мистця жеврію чу іскру творчости, що стала вже була підо впливом перевантаження працею потахати. Маестро любить поетесу та творить підо впливом цього почування. Рисує Христа і присвячує цю працю для неї. Воскресіння походить також із цього часу. Але головне: Михайло Ангел пише, пише сонети. Віршів пробував уже в молодечих роках і часто його ескізи були покриті спробами римування, проте щоліш підо впливом поетичної душі Кольони — пише більші, цінні сонети, якими захоплюються тодішні письменники та в яких дошукуються впливів Петрарки то знову Данте.

Так як у різьбі чи в малярстві, відбивається в тих віршах його власна душа, власна думка та його, наче золота осінь — пізня любов.

Заховалося декілька листів, як доказ цього платонічного кохання. — Листів, які пересилала йому вона зза мурів манастиря Орвієто, а опісля з манастиря Санта Анна в Римі, у якому по кількох літах умирає.

Залишений своєї любови, без духового стимулу, стає Михайло Ангел знову неначе над безоднею мовчання. Та полум'я, що розгорілось із шляхотних почувань, не гасне вже, а навпаки, ясніє загравою, головно в двох його останніх сонетах, у яких оспівує її смерть. Це полум'я наказує йому кинутись у нове змагання, знов у зовсім свіжу ділянку творчости.

Викінчує ще фрески в каплиці павлінів, та нещасний, бо через сорок літ, із перервами та змінами, роблений гробівець папи Юлія II. Вже після смерти папи Климентія VII, Павло III назначує Михайла Ангела архітектом та префектом будови церкви св. Петра. Мистець приймає це визначення, як свій святий обов'язок, та не хоче ніякого гонорару, хоч на старості літ опинився без матеріяльної забезпеки й опіки. "Роблю це з любови для Бога" — повторював. Рівночасно викінчує, початі ще на замовлення папи Лева X родинні гробниці де Медічіх. Вони находяться в спеціяльно збудованій для тієї цілі каплиці при церкві св. Лаврентія у Фльоренції. В сутінках стінних апсид — бачимо статуї обидвох князів у воєнному виряді. Низом першого пам'ятника лежать на долівці саркофагу алегоричні постаті — різьби День і Ніч, а при другому — такі ж статуї — Ранок та Вечір.

При будові церкви св. Петра знову приходиться переносити Михайлові Ангелові прикрості збоку архітектів, що стояли близько тієї справи. Всіми силами старалися вони за те, щоби відібрати провід будови від нього та опоганювали початe ним діло перед комісією кардиналів і папою, який проте вповні стояв по боці Михайла Ангела. Після смерти папи Павла III хотів мистець покинути працю та виїхати з Риму, одначе, коли папа Маркиліян II помер таки ж того року, а його наслідник Павло IV не звільняв Михайла Ангела з обов'язків архітекта — продовжує він початe діло дальше.

Після сімнадцяти літ виснажливої праці над будівлею, 88-літний старець просить звільнити його від цієї почести, яку добровільно й безкорисно виконував, та папа не годиться на це. Наділює Михайла Ангела величезними повновластями і мистець працює дальше в атмосфері негідного суперництва. Вже й кров полилася при цьому, бо вбито підступно головного наглядача праць при будові катедри — Чезаре Кастель Дуранте.

Найкраща частина будівлі це копула. Видно в ній впливи славного будівничого Брунелеті та первісного проєктодавця Браманте. Мало цього, Михайло Ангел починає нові архітектурні праці. Май-

же наприкінці свого життя починає будову церкви Сан Джіовані деі Фіорентіні. У 1538 році починає праці над реконструкцією статуї Марка Аврелія на площі Капітолію. Рівночасно робить ескізи для викінчення вулиці Порта Пія та перероблює галі в термах Діоклетіяна, які мають стати церквою Санта Марія деі Анджелі. З цього часу походять його Розп'яття Петра та Навернення св. Павла, теж фрески Ватиканської каплиці павлінів.

Його дух і його тіло мусіли постійно бути зайнятими працею. Він працює навіть ніччю. На голову кладе тоді тектуровий шолом із вправленою свічкою, а маючи вільні долоні, вдаряє долотом у марморні жили з такою силою, що аж іскри розсипуються в сутінках робітні. А часом, у самітні, безсонні ночі, наче Бетговен при творенні своєї останньої Місса Солемніс — шепоче знесилений мистець-старець якісь слова молитви, слова сумні та водночас ніжні й звернені до Христа, що в групі Пієта (Палестріна) лежить на руках святої Матері — "Пане мій дорогий — і Твої долоні поколені та збиті, лице Твоє однак — це доброта та ласка, бо тіло Твоє Божеське і Божеський Твій біль останній..."

Несподівано являється в нього якесь дивно неспокійне наставлення. Наче якесь прочуття. Робить знову два нові проєкти, зовсім відмінні від себе, різьби Пієта. Одній із них дає постать Нікодима. Статуя зображує змученого, закаптуреного старця, що дивиться благально і заразом зрезиґновано в далечінь. У тій різьбі мистець відтворив себе, як це стверджують записки.

Іще 12 лютня 1564 року працює, стоячи цілий день над останньою групою Пієти та, невдоволений із себе, розбиває її. На домагання приятелів, починає складати її наново. Стоїть ця композиція так і недокінчена в півсумерках римської палати Ронданіні та своїм останнім, безпосереднім зв'язком з останніми хвилинами життя мистця — говорить про нестійкість людського існування. Віє від неї смертним болем і заразом — невмолимим помиренням з конечністю.

Помер Михайло Ангел 18 лютня 1564 року у 89 році свого трудящого життя. Його останні слова, при повній свідомості, були: "Моє життя — мала слаба барка на розбурханому морі — підпливає до пристані", та, гірко усміхнувшись, додав: "Мистецтво й смерть — це два протилежні поняття..."

Папа велів похоронити великого мистця в церкві св. Петра в Римі. Та бажанням Михайла Ангела було, бодай після смерти розлучитися з цим останнім, таким важким для нього, місцем праці. Його послідня воля була спочити в рідній Фльоренції. Тому приятелі-мистці завезли його тлінні останки туди та, при світлі смолоскипів, похоронили їх у церкві Санта Кроче.

**
*

Збираючи написане, дійдемо до висновків, що Михайло Ангел Буонароті був дійсно ґенієм, який до сьогодні не має наслідника. Не тільки італійське мистецтво може бути гордим із нього, ні, цілий світ має право до тієї надлюдини, що своїм життям виповнила цілу епоху. Ціле мистецтво XVI ст. з італійською пластикою фльорентійських

Мойсей

та римських шкіл прямує, крізь Венецію на Схід. Верона повна мистецьких архітектурних цінностів. Вони то дають надхнення Шекспірові написати драму Ромео й Джульєта. Бріксенська катедра своїми фресками теж дає свідоцтво цій школі.

Цим же, бренерським битим шляхом, попри старинні стовпи Септимія Севера, дорогою, якою їхали колись вершники, посли галицького пануючого двору, та повертаючись везли із Вічного Міста королівську корону для князя Данила, — цим же шляхом пливла мистецька норма в Україну. Почерез чеську Прагу, зі своїм Карловим мостом із чергою статуй боговгодників, також проєкту школи учнів Михайла Ангела, тих самих Бравнів, що проєктували гробниці "римських цісарів німецької нації" у церквах Праги та Інсбруку — мандрують мистці, головно архітектори, почерез Пряшів на Землі Галицькі. Італійський консулят XVI-XVII вв. у Львові, якого дім заховався до сьогодні при вулиці Ринок 14, пособляв спроваджуванню їх із Венецької Республики.

Ціле XVI і початок XVII вв. вносить до Львова напрямок відродження античного та клясичного мистецтва. Головно в архітектурі, яка після пожежі Львова в 1571 році має окреме завдання, позначується вплив ренесансу. Львівський Ринок це на просторі цілої України зразок ренесансового міста. Такі прізвища архітекторів, як Петро Барбона, Домінічі-Римлянин мішаються з чисто українськими — як Лука із Пряшева, Авмросій Прихильний, Петро Красовський. Не будемо вичислювати численних пам'яток львівського ренесансу, згадаємо хіба вежу та палату Корнякта, що побудовані за зразками Тоскани. Ця вежа, одна з най-

Леся Верховинка (Ярослава Лагодинська)

СТАРЕЧЕ ЛИХО

— Ну, вже м собі нарубав дровець тай буду мати на чім кулешу зварити — промимрив до себе старий Олекса та відложив набік сокиру.

Жевріюче колесо сонця спускалося щораз нижче та лизало червоними вогниками верхів'я гір. Ясно-голубе небо дрімало після денної спеки, наче безкраїй океан.

Старий дідо взяв оберемок полін та поплентався, згорблений, до хати. Хата була велика, "на два боки", з довгим, вузьким ґанком на переді і з комином. Можна було відразу пізнати, що це домівка гуцула-багача. Окремо від хати, трохи оподалік, стояла стайня, а з неї озивався жалібний рев худоби.

— А ти чого, Красенька? Щес си мало напасла? Ще тобі не доста? Ей, небо', я знаю: ти б хотіла разом з тамтими в полонину? Правда? А дідо, що зробив би тоді сам один, як палец? Таже, ади, дивитси на мене пуста хата тай такий туск іде від неї, як від домовини...

Обтер рукавом червоні сльозаві очі тай увійшов до хати. А там смуток лежав на усьому: і на одвірках різьблених і на столі, великім ясеневім і на полиці мальованій, повній мисок та різного начиння і на святих образах, що висіли в кількох рядах, здовж одної стіни.

Олекса скинув дрова на долівку, пошукав у, чересі за сірниками та став розкладати ватру. Перегнув згорблені плечі через припічок та дув у чорні челюсті печі.

— Ой, ватронько, та ти хочеш гратися з дідом, чи що? Кинь, голубко, таже видиш який я вже старий. Аво, шкіра тай кости лишилися, а решту забрали зі собою літа... А видиш, вже ті жель зробилося діда, вже палишси файно, як свічка в церкві...

Взяв з полиці горщик, налляв із коновки води та приставив до вогню.

— А тепер дідо зварит собі пахучої кулеші тай наїстси, як сам цар...

Сів на припічку та баламкаючи сухими, чорними як земля ногами, дивився в полум'я вогню. Довге сиве волосся, що мов авреоля святих вінчало його голову, мінилося золотими відблесками Зів'ялі, беззубі уста розтягались ніби до усмішки, ніби до плачу і дрижали по кутиках. А очі вп'ялись у ватру, немов бачили там якісь образи, гарні і дорогі серцю, та давно-давно минулі.

— Таки чоловік не камінь, не годен жалю зі серця вікинути... Ого, як вже кому всмокталаси тота гадина в душу, то вже мусиш її до гробової дошки носити. Тай як не желувати? Було в мене пєть синів, як пєть соколів, ще й дві дочки, як маків цвіт... А Василина, жінка моя добра, ґаздинька моя вгідна... Пішли всі через тоту войну сиру землю їсти, а дідо лишився. Ой, як пече щос коло серця, як би хто ножем штрикав, а таки не можна забути...

Глянув по хаті, що вкрилася вже чорною киреєю сумерку і затиснув безпомічно кулаки. У старечих грудях захлипало щось, мов звуки розбитої скрипки, а зза стиснених зубів вилітали слова важкі та обкипілі кров'ю.

— Пєтьох їх було... Три згинуло ще за цісара, а два молодші за Україну. Розсипали свої кісточки молоденькі по чужих царствах та землях, поляли червоною крівцею чужі поля, аби май файніша пшеничка родиласи... А ти, старий нєню, не годен навіть хрестиків у головах їм поставити, ані червоної калини посадити, бо не знаєш, де й шукати їх гробів...

Ударив себе кулаком у груди, аж луна пішла. В горщику забулькотала вода і з шумом стала збігати на вогонь. Олекса приніс із комори миску жовтої, малайної муки та всипав на кип'ячу воду. Присунув горщик ближче до себе та помішував кулешу дерев'яною ложкою.

— Або то я тепер чую який смак у їді? Де там... От, їсти, аби ще решта сили не втекла, аби ще старі ноги могли по землиці суватиси...

Крізь великі вікна заглядало в хату темно-шафірове небо, набите зірками, як золотими цвяшками. А величезний, повний місяць висів серед неба, мов куля золота. З вулиці долітали веселі парубочі співанки і різали гострими ножами старе серце.

— Найстарший Юра то був вам силач на все село, а може і на цілу Гуцульщину. Як дуб коренистий, як той медвідь з Чорногори... Всі леґіні панькатиси з ним, як з яким кнєзем, кождий хотів його ласку мати. Га, га... Знали, голубчики, що з таков силов нема що зачинатиси. А другий, Дмитро то був знова дуже мудрий... Ой то голова була, голова... Всьо знав, всьо потрафив, а хитрий такий був, що сам Лейба боявси його. А третій — такий був файний, як мальований. Вбереси, бувало, як павич, крисаню натисне на бакир та йде через село, а дівчєта аж вєнут за ним...

Говорив із таким одушевленням, що майже позабув на своє нещастя. Все, що було найкращого в його життю, розцвіталось перед ним пишним цвітом. Батьківська печатливість та дбалість, коли сини були ще малими дітьми, мудре слово науки, коли підростали, і невисказана гордість, коли дочекався з них славних леґінів. Через мент вогонь

кращих веж цілої Східньої Европи, побудована архітектом Петром Барбоною на взір вежі Мадонна дель'Орто у Венеції.

У малярстві течії ренесансу находять найкращий вислів у портретах львівських патриціїв та міщан. Вони зберігалися головно в Ставропігії, та ця тема заслуговує на окреме ширше опрацювання.

Італійське мистецтво залишило сильний вплив головно на архітектурі України. Воно схрещене із дерев'яним народнім будівництвом та традиціями Княжої Доби, дало окремий напрям монументального камяного будівництва, що творить окрему українську мистецьку добу під назвою "Козацький Барок".

потух, а старий Олекса надармо порпався в згарищах своєї душі...

— То ще не конец, нє-є... Таже в мене було ще двох соколиків: Михайло тай Андрійко. Михайло — цей не був ні такий красавец пишний, ні силач, але зато роботящий, працювитий, а тихий, послушний... Та що то й говорити? Та хоч як я їх усіх милував, то таки мені якос найбільше тускно за Андрійком, за моїм наймолодшим...

— Ще як був маніцьким хлопцем, вже тоді липнув до книжки, гей муха до меду. Так, як тоті пестрі метелики все лиш до квіток летєт, як тоті жовті сонішники все за сонінько си озирают, так і він, неборак, аж паливси до книжки та до письма. Я 'го не спирав: най вучитси, коли хоче... Може ще колис нам-темним очі розкриє... Пішов до міста тай так учився, що аж змарнів, бідненький...

— А як прийшов на нього чєс, то взєв на плечі кріс та й пішов битиси з ворогами. — Мушу — каже — йти, нєню, бо як не будемо ми боронитиси, то забере нашу землю воріг лютий тай ме збиткуватиси над нашими старенькими батьками та матірками і над молодими сестрицями... Пішов... тай не вернувси. І головку кучеряву там лишив і землиці не оборонив...

Кулеша зварилася. Дідо взяв собі на миску великий кусень, помастив кришкою масла, а з комори приніс малу бербеничку з квасним молоком. Взяв дерев'яну ложку та перехрестившися до образів, почав їсти свою самітню вечеру. Цілі рої мух, що дрімали досі по стінах, заворушилися та стали злітатися до їжі.

— А ти, пішла? — відмахувався ложкою дід Олекса. — Мало я ще маю жури на тім світі? Ще й ви мені в очі лізете? А кулеша чогось не те, не те, що давно була, ще як моя Василинка варила... Щос ніби прикурена...

Не йшла дідові в рот їжа на самотині, без гутірки любої, без жартів діточих... А так хотілося поговорити з кимсь: про маржинку, що випасається на зеленій полонині, про те, яке цього року гарне сіно вродилося і про кума Петра, що то вже третій раз на віку оженився... Про все хотілося заговорити... Та не було з ким... Тільки святі на образах, осяяні полум'ям ватри, гляділи на нього померклими від старости очима.

— Розкотилоси моє добро по світі, тай вже 'го не позбираю... За синами пішли й дівчета. Старшу куля забила, як ішла на потік по воду, а молодша вмерла на тоту горєчку, що то тогідь тілько людий відусила. А моя Василинка, як узріла, що вже не має ні одної дитини, то так розболіласи та розжелкувала, що серце їй пукло з того жєлю гіркого. Поховав я їх всі три вкупочці тай берізоньку в головах посадив, а сам валєюси ще по тім світі.

— Тай що мені з того ґаздівства багатого, що з маржини годованої та з лісів густих-смерекових? Або тото пишне лудінє, що лежить у скрині тай тільки псуєси? Ци я тото заберу зі собов у яму?

— Треба буде хиба взєти в хату якого приймака-сироту. Привчу 'го до порєдку тай до роботи, аби ґаздівства марно не прогайнував, а потім оженю тай нехай ґаздує... А старий дідо ме сидіти на припічку тай молитися за своїх діточок...

Вийшов на двір поглядіти на небо та поворожити, яке буде завтра верем'я. У повітрю розходився запах свіжого сіна. Десь із-під ліса приносив вітрець сумовиті звуки сопілки. Олекса котив очима по зорях, а його губи шепотіли слова якоїсь молитви, що навчився її ще в дитинстві, та й досі не зрозумів із неї ні словечка.

— Таки так, треба буде на старість взєти до хати приймака... Таки вже нема дідові іншої радоньки на світі Божому.

І пішов до хати. А там у куті, на широкій постелі лежала Жура та скалила до нього зуби з-під теплого гуцульського ліжника. Кликала, аби йшов спати...

Делятин, 4 липня 1922 р.

Леся Верховинка

МОЯ МЕТА

Яка мені судилась доля, я не знаю:
Чи мало літ я житиму, чи много?..
Лиш працювати хочу я для мого краю
І сили всі покласти для народу мого.

Не знаю: чи в житті я стріну щастя,
Чи може лихо тяжко зломить мої сили..
Та люблю я народ свій і для нього
Я працюватьму аж до самої могили.

Я молода ще. Щойно жити починаю,
Не знаю добре ще ні світа, ні життя.
Я знаю лиш, що дуже нарід мій кохаю
Й йому мій труд віддати — це моя мета.

Делятин, 3 серпня 1919 р.

Леся Верховинка

ДО ВЕСНИ

Прилинь, весно! Вже досить нам зими!
Вже досить спали ми в летаргу забуття.
Ми жити хочемо! Боротись хочем ми!
Прилинь і принеси нове життя...

Прилинь! Хай тріснуть криги ледянії,
Що закували бистрий біг ріки.
Засій у серцях наших цвіт надії,
Сміливі пориви, високії думки.

Прилинь! І дай нам сонця золотого,
Щоб наші очі невидющії прозріли,
Щоб бачили дорогу до діла святого,
Куди і як, щоб знали йти до цілі.

Прилинь весно! І принеси нам грому,
Нехай загрюкотить по лісі і по полю,
Хай полетить луна по світові цілому...
Прилинь весно і принеси нам — волю!!

Делятин, 12 лютого 1922.

Володимир Дорошенко

ЗАСЛУГИ М. ГРУШЕВСЬКОГО ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ

І. Науково-дослідницька праця М. Грушевського

М. Грушевський, як і багато інших українських науковців, працював не тільки на полі історії України, але й на інших ділянках українознавства, та навіть виходив поза межі україністики.

Але найбільші заслуги поклав таки на українській історичній ниві, а ці заслуги такі велетенські, що його з повним правом можемо назвати батьком новітньої української історіографії.

Були й перед Грушевським історики України і то дуже заслужені, як от М. Костомарів або Вол. Антонович, але вони або не писали по-українськи, і їхні праці не охоплювали цілости української історії. Жодна з них не відзначалася такою повнотою й розмірами, як Історія України-Руси Грушевського.

На Наддніпрянщині наші історики розробляли головно часи Козаччини, не дбаючи про те, щоб дати громадянству повний нарис рідної історії, почавши від княжої доби.

Історія княжої України наче б то до нас не належала, а була виключною власністю москалів. Тільки в Галичині появлялися повні компендії української історії, але це були виключно популярні речі.

Михайлові Грушевському належить честь першого повного наукового курсу історії України, цілком оригінального, в якім розвиток нашого минулого представлений як самостійний, незалежний від історії "старшого брата", процес.

З-поміж усіх українських істориків саме Грушевському судилося виконати це почесне й відповідальне завдання. До нього готувався Грушевський ще в гімназії, коли поклав за ціль свого життя написати повний курс історії України. Прочитав він тоді все, що міг добути з розвідок і матеріялів до української історії, зокрема поперечитував усе, що друкувалося в "Київській Старині", яка була справжньою криницею українознавства. Ще наполегливіше взявся він за вивчення історії України на Київськім університеті під проводом такого авторитетного знавця, як проф. Вол. Антонович, у якого він став улюбленим учнем. І вже на університетській лавці написав велику працю "Історія Київської землі" (до XIV ст.), за яку Університет нагородив його золотою медалею (1890 р.). Згодом у 1893 р. одержав ступінь магістра історії, оборонивши дисертацію "Барське староство".

Ставши отже професором історії України на львівськім університеті в конституційній австрійській державі, мав повну змогу виконати взятий на себе обов'язок перед батьківщиною.

І Грушевський ревно взявся його виконувати, як тільки почав свої університетські виклади. Перший його виклад відбувся 12 жовтня 1894 року. Упродовж тих викладів, рік за роком, ішла його наполеглива й безугавна праця над повним курсом історії України.

І хоч попередні дослідники — свої й чужі — проробили велику роботу над вивченням і передісторичних часів нашої батьківщини і княжої, литовсько-польської й козацької доби, проте ввесь цей матеріял молодий учений мусів не тільки основно опанувати, але й перевірити та виповнити ті значні прогалини, що їх полишили його попередники.

Треба було усунути всі ті недоліки, що їх мали праці давніших дослідників, спростувати тенденційне перекручування фактів і подій, що їх допускалися чужі історики, передусім московські. А заразом досліджувати й належно освітлювати проблеми ними поминені.

Тому рівночасно з опрацюванням першого й кожного дальшого тому Історії України-Руси йшла сила-силенна підготовчих розвідок і збирання сирого матеріялу до наступних.

Спочатку мусів це робити сам Грушевський, а з часом, коли підготував до самостійної дослідницької праці своїх учнів, доручав їм опрацьовувати ті теми, що мали заповнити прогалини в існуючій історичній літературі. Задля цього посилав їх призбирувати потрібний джерельний матеріял по різних архівах у Польщі, Східній Україні та Московщині (Краків, Варшава, Київ, Москва, Петербург), навіть в Европі (Ватиканська бібліотека), наділяючи їх стипендіями з фондів Наукового Товариства ім. Шевченка.

Так творилася історична школа Грушевського, а заразом виростала велична будова його Історії України-Руси, найбільшого й найвартнішого його твору.

Розуміється, Грушевський був самостійним будівничим цього твору, а учні його можуть лише пишатися, що постачили чимало цеголок до здвигнення цілої будови.

До школи Грушевського належала ціла когорта молодих дослідників. Чимало з них здобули собі ім'я в українській історіографії. Згадаю хоча б Гарасимчука Василя, Джиджору Івана, Кордубу Мирона, Кревецького Івана, Крип'якевича Івана, Рудницького Степана, Терлецького Омеляна й Томашівського Степана.

Всіх їх виховав і на добру путь спрямував М. Грушевський, даючи їм добрий приклад наполегливої праці.

А праця ця була подивугідна. Крім основного свого твору — великого компендіюму Історії України-Руси, Грушевський написав безліч окремих монографій, дрібніших розвідок, оглядів і рецензій та видав багато сирого матеріялу. Та коли б він не написав нічого більше, крім історії України-Руси, то й тоді був би найвизначнішим українським істориком.*)

*) Спис праць М. Грушевського до 1905-го року оголосив Ів. Єм. Левицький у "Науковому Збірнику" на пошану Грушевському в десятиліття його праці в Галичині 1894-1904), що вийшов у Львові в 1906 р. Продовженням цього списку були видані Всеукраїнською Академією Наук у Києві в 1929 р. "Матеріяли до бібліографії друкованих праць академіка М. Грушевського за 1905-1929", вел. 8^0, ст. 4+104.

Свою велику історію України мріяв Грушевський довести до XIX ст. і певне був би цього довершив, як би московська червона тиранія не вкоротила передчасно його життя.

За свого життя видав Покійний дев'ять томів цього твору, десятий вийшов уже після його смерти в 1937 році.

І-й том Історії України-Руси появився в 1898 р. і від того часу видержав три видання. 3-тє видання, значно розширене й доповнене, вийшло перед 1-ою світовою війною. Деякі томи мали по два видання. Перші вісім томів вийшли у Львові, а 9-й і 10-й у Києві.

Поява кожного тому була справжньою подією в українській історіографії. Український народ може слушно величатися цим монументальним твором, що його нам завидують інші слов'яни. Відомий польський учений-славіст, Олександер Брюкнер, професор берлінського університету, так озвався в 1906-му році про 1-й том Історії, що вийшов тоді в німецькому перекладі: "Автор просто дивує нас своєю ерудицією, знанням найспеціяльніших, дрібних, нераз уже давно забутих праць російських і німецьких. Поруч цієї казкової ерудиції йде бистрий розум, самостійний осуд, своя вироблена метода." А сеньйор французької славістики проф. Поль Бойє так висловився про заслуги Грушевського з нагоди його ювілею в 1926 р.: "Наукова діяльність М. Грушевського вже витримала іспит критики й може спокійно чекати суду нащадків: ця діяльність залишиться як склепіння українського патріотизму на світанку 20-го століття."

Пригляньмося ж ближче змістові Історії України-Руси. Перші три томи присвячені передісторії та княжій державі. І хоч про цю добу нашої історії існує багато праць різних видатних дослідників — своїх і чужих — проте твір Грушевського зостається й досі незаступним джерелом відомостей про ті далекі часи.

1-й том містить вступні уваги про український народ і його територію, трактує про культуру й побут наших предків у передісторичні часи, оповідає про початки української державности та ширше спиняється на князюванні Володимира Великого.

2-й том трактує про добу Ярослава Мудрого, говорить про упадок Києва та про окремі землі — Київщину, Чернігівщину й Переяславщину, Волинь і Побужжя, Галичину й Закарпатську Україну, а також про степи. Присвячений він головно політичним відносинам і вирішує дуже багато заплутаних питань, зв'язаних із міжкнязівськими взаєминами.

3-й том говорить про Галицько-волинську державу XII-XIV вв., про Подніпров'я в 2-й половині 13-го і в 14-му столітті (під татарами). Він знайомить нас теж із політичним та суспільним устроєм українських земель XI-XIII вв., з їх побутом і культурою, освітою й письменством.

4-й, 5-й і 6-й томи оповідають про становище України під Литвою й Польщею, про зміни в степах і на Чорномор'ї, про суспільно-політичну еволюцію українських земель під литовським і польським пануванням, та тодішні стани — шляхту, селянство й міщанство, про життя релігійне, економічне, культурне й національне на Україні в XIV-XVII вв.

Дальші три томи — 7, 8, 9 і 10 — присвячені козаччині. В 7-му томі говориться про Східню Україну XV-XVI вв. та початки козаччини. 8-й, 9-й присвячені Хмельниччині, а 10-й — Виговщині.*)

М. Грушевський перший дав науково-критичний огляд Хмельниччини, відкинувши всякого роду леґенди, які накопичилися навколо імени великого гетьмана та його діла.

Разом це просто унікальні праці, де вперше зведено докупи й належно освітлено історичний матеріял, досі розкинений по численних розвідках і монографіях.

Його Історія України-Руси є й на довго зостанеться невичерпною криницею фактів і думок, з якої дослідники черпають, хоч про це нераз сором'язливо мовчать, і довго ще черпатимуть повними жменями

Але на ній не кінчається праця М. Грушевського, як історика. Крім багатьох окремих монографій, із яких особливо цінні **"Студії з економічної історії України"** (Київ 1918 р.), належать йому однотомові нариси української історії — українською, московською, німецькою, англійською і французькою мовами та незчисленні дрібніші розвідки.

З однотомових українських нарисів Грушевського передусім треба відмітити його знаменитy **"Ілюстровану Історію України"** (1912 р.), що видержала кілька видань іще перед 1-ою світовою війною й пару видань за української державности. Вийшла вона також і в московському перекладі. Крім того, зладив Грушевський і кілька шкільних підручників української історії та популярних оглядів.

Велику вартість представляє його московський **"Очерк истории украинского народа"**, що вийшов у Петербурзі в 1904-му році й був першим доступним широким колам інтеліґенції в Росії курсом історії України. Він видержав три видання. Готувався й німецький переклад цього нарису, але через вибух 1-ої світової війни вийшла в світ тільки перша його половина. З великої Історії України-Руси вийшов у німецькому перекладі І-й том, а в московському частина, присвячена козаччині.

Історичні праці Грушевського мають для нас не тільки суто-наукове значення, але й величезну політичну вагу, становлячи могутню зброю в боротьбі української нації з її ворогами, передусім із москалями, що намагаються представити історію України як частину історії Московщини.

Грушевський своєю великою історією на друзки розбив московську схему історії "Трьох Русей" із домінацією "старшого брата".

Проводячи в своїх працях на практиці відмінну схему самостійного розвитку українського народу, він теоретично виклав її в своїй статті **"Звичайна схема "русской истории" й справа раціонального укладу історії "Східнього Слов'янства"**, опублікованій у виданні російської Академії Наук

---

*) Історія України-Руси стала вже великою рідкістю й тому дуже велику прислугу українській науці й нації робить рухливе ньюйоркське видавництво "Книгоспілка", взявшися її передруковувати.

"Сборник статей по славяноведению" (Петербург 1904).

Цю схему Грушевського прийняла була свого часу й російська історична школа проф. Петровського, але з арештуванням Грушевського большевицький уряд оголосив її буржуазно-націоналістичною, ворожою підлазкою й виступив проти неї з усією силою поліційного апарату. Потерпів при цьому й Петровський, оголошений уже по своїй смерти (помер у 1932 р.) ворогом народу. Розуміється, його учні та послідовники зазнали різних репресій. Офіційна совєтська наука вернулася до старої схеми царської історіографії про першенство "старшого" брата москаля й пізніше утворення утворення українського й білоруського народів, яким ніби то москаль із самого зарання їхньої історії завжди подавав усіляку допомогу. Мовляв, без цієї допомоги вони б не існували.

Крім згаданих вище праць з історії України, полишив нам Грушевський іще пару цінних підручників з усесвітньої історії та низку праць з інших ділянок українознавства.

Тут насамперед треба згадати про його **Історію української літератури**, теж працю незвичайно цінну й цікаву. На жаль передчасна смерть не дала Грушевському змоги довести її до кінця. Він устиг надрукувати всього п'ять томів, довівши виклад до кінця XV ст. Три перші томи написав і видрукував іще бувши на еміґрації, а решту по повороті до Києва.

Серед посмертної спадщини Грушевського полишилися ще два дальші томи історії літератури, але на жаль мені невідомо, до якого часу вона доведена, та й чи збереглася в воєнній заверусі.

Займався Грушевський також українською етнологією й фолкльором та, крім розвідок, опублікував із цієї ділянки й чимало сирого матеріялу. Свої відомості з українського фолкльору використав він незвичайно талановито в 1-му томі історії літератури.

Студіював він теж соціологію й опублікував ще на еміґрації окремий нарис генетичної соціології під наголовком **"Первісне громадянство"**, де використав і український етнологічний матеріял. Питаннями цього роду не перестав цікавитися й по повороті до Києва та навіть створив задля цього окремий орган під наголовком "Первісне громадянство", який редаґувала його донька Катерина.

За великі наукові заслуги М. Грушевського Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові обрало його почесним членом, а Академії Наук українська, російська й чеська своїм дійсним членом.

II. М. Грушевський як організатор наукової й культурної праці

Грушевський був не тільки визначним науковцем-дослідником, але й знаменитим організатором наукової й культурної праці. Свої здібності на цьому полі виявив він по приході до Львова, де вже в 1897 р. став на чолі Наукового Товариства ім. Шевченка.

В дуже короткому часі зробив Грушевський із малої й кволої установи наукову станицю на зразок европейських академій наук, значно поширивши рамці, визначені товариству статутом.

Розбудував він НТШ в різних напрямках. При трьох секціях — історичній, філологічній та математично-природознавчій — із яких складалося товариство, створив низку комісій, а при них окремі видавництва.

"Записки НТШ" за його редакції (від 1895 р.) стали поважним науковим органом, який гідно репрезентував українську науку. Крім наукових розвідок, подавали "Записки" докладні огляди й оцінки українознавчих праць із усього світу, і вчені, що хотіли бути в курсі українознавства й сусідніх проблем, діставши в руки свіжу книжку "Записок", насамперед переглядали її багатющий бібліографічний відділ. До Грушевського виходили Записки неперіодично, а за його редакції в першому році вийшло 4 книжки, а опісля стало виходили шість разів на рік. Від 1907 р. формат "Записок" значно збільшився. З уступленням Грушевського з НТШ журнал занепав і виходив знову в ряди-годи.

Крім "Записок" почали виходити за Грушевського й органи Секцій НТШ ("Збірники") та його численних комісій. Так, Етнографічна Комісія видавала два дуже важливі органи: **"Етнографічний Збірник"** та **"Матеріяли до української етнології"**. В пєршому друковано переважно фолкльорний матеріял, а в другому — етнологічні й антропологічні записи й досліди, тому з часом і переіменовано його на "Матеріяли до української етнології й антропології".

Археографічна Комісія мала теж свої органи — **"Український Архів"** — для розвідок і матеріялів архівного характеру — та **"Джерела до історії України"** — для сирих історичних матеріялів, а для видавання творів української літератури **"Пам'ятки української мови та літератури"** для творів старого письменства та **"Українська Бібліотека"** — для творів нової.

Статистична Комісія видавала **"Студії з поля суспільних наук і статистики"**. Бібліографічна Комісія — **"Матеріяли до української бібліографії"** і т. д.

За головування М. Грушевського вийшло понад 800 томів і випусків різних видань НТШ, в тому самих "Записок", що їх він сам редаґував, 107 книжок.

Великою заслугою М. Грушевського було об'єднання навкруги видань НТШ, зокрема "Записок", наукових сил усієї Соборної України та виховання молодих кадрів, головно з-поміж своїх слухачів.

Це саме Грушевському ми завдячуємо приєднання до НТШ Івана Франка, цієї могутньої творчої індивідуальности, що був не тільки визначним поетом і белетристом, критиком і публіцистом, але й не менше визначним ученим, а також молодого етнографа Володимира Гнатюка, що став, завдяки Грушевському, неодмінним науковим секретарем Товариства.

З їх допомогою поставив Грушевський НТШ нарівні з високими науковими установами культурного світу.

Наукове Товариство ім. Шевченка стало, завдяки йому, справжнім огнищем української науки в широкому значенні цього слова, не тільки до українознавства, як звичайно його розуміють, себ-

то історії, літератури, мови й етнографії, але й природознавства й точних наук.

Праця НТШ не тільки значно розширила рямці української науки, але заразом велико причинилася до вироблення української наукової мови. Вона послужила опісля зразком і фундаментом української національної науки й на Східній Україні.

Як тільки послабли цензурні умови в Наддніпрянщині у зв'язку з загальною лібералізацією режиму в Росії, Грушевський творить і в Києві українське наукове вогнище за зразком НТШ, засновуючи 1907-го року **"Українське Наукове Товариство"**, що об'єднувало наддніпрянських учених. Він же й очолив це товариство.

Складалося воно з тих самих секцій і комісій, що й львівське, з своїми власними органами. Загальним органом київського Наукового Товариства були його "Записки" (перед 1-ою світовою війною вийшло 13 томів) та популярний квартальник "Україна" (почав виходити в 1914 р.). Крім того окремі секції видавали свої органи, як от "Етнографічний Збірник", "Збірник Природничо-Технічної Секції", "Медичний Збірник". З цих видань окремо треба згадати "Збірник пам'яті Шевченка", датований 1915 роком, а випущений у 1916 році. Вийшов він за редакцією М. Грушевського і складався з двох частин. У 1-й були розвідки про Шевченка, а в 2-й містилися дуже важливі для історії Кирило-Методіївського Братства взагалі, а для біографії Шевченка зокрема, невідомі матеріяли слідства, переведеного жандармами 3-го відділу з кирило-методіївцями в Петербурзі в 1847 році.

Добре налагоджену працю київського Наукового Товариства перервала 1-ша світова війна та зв'язана з нею заборона українського слова й українських організацій у межах російської імперії, але вже напередодні революції Мих. Грушевський знов її відновив і, хоч тодішні обставини й мало сприяли науковій роботі, спромігся видати кілька томів "Записок" і "України".

Большевицька інвазія припинила працю товариства, але не припинила праці самого Грушевського.

Питома йому енергія не покинула його й на еміграції. Пробуваючи у Відні, він засновує тут **"Український Соціологічний Інститут"**, у рямцях якого видає низку цінних праць. Крім власних — 8-го тому Історії України, трьох томів "Історії української літератури", "Генетичної Соціології", збірника, присвяченого М. Драгоманову й його женевському гуртку, історії євангельського руху на Україні, видає він низку праць інших авторів, М. Лозинського, Вол. Старосольського ("Теорія нації"), П. Христюка, М. Шаповала й М. Шрага.

А вже в повній силі виявився організаційний хист Грушевського по повороті його в 1924 р. на Україну, коли він дістав відповідні матеріяльні можливості розгорнути наукову працю очолюваної ним Історичної Секції Всеукраїнської Академії Наук.

Ця секція під його проводом виросла понад саму Академію, просто закасувавши її своєю роботою, розмахом і вислідами цієї роботи та її організаційною сіткою.

Співробітників мав Грушевський по всій Україні. Вони по багатьох місцевостях творили свого роду наукові станиці, пов'язані з очолюваною ним Історичною Секцією ВУАН.

Грушевський притягнув до праці й західньоукраїнських учених (Мих. Возняка, В. Гарасимчука, Ф. Колессу, М. Кордубу, Ів. Крип'якевича, М. Мочульського, К. Студинського та ін.).

Головним органом Секції був журнал **"Україна"**, що був властиво продовженням журналу київського "Українського Наукового Товариства". В "Україні" друкувалися менші розвідки, статті, рецензії й матеріяли. Дуже добре був поставлений у ній відділ оглядів і рецензій, яким Грушевський завжди надавав великої ваги.

В цьому журналі опублікував Грушевський багато цінного матеріялу до історії українського національного руху на Наддніпрянщині в 19-му столітті, спогади учасників тодішніх українських "громад" — у Києві, Одесі тощо. Вийшло "України" 40 книжок.

Ширші огляди й матеріяли до історії українського національного руху 19-го століття містив Грушевський у спеціяльних збірниках під наг. **"За сто літ"**. Крім того видавав ще й окремо великі збірники "Матеріялів", де містилися сирі матеріяли. Тут, напр., появилося листування Ів. Франка з М. Драгомановим, зібране Мих. Возняком, "Матеріяли до історії галицько-українського національного руху" за ред. К. Студинського.

Продовжував також видання "Наукових Збірників", що виходили давніше під фірмою Українського Наукового Товариства.

У виданнях Історичної Секції опублікував Грушевський із своїми вступами такі цінні речі, як публіцистичні твори М. Костомарова, розвідки Ів. Джиджори з історії Гетьманщини XVIII віку. Для етнології заснував окремий журнал "Первісне Громадянство", про який була згадка вище.

Крім цього всього розпочав був Грушевський видавати спеціяльні збірники, присвячені окремим землям України, де містив статті й матеріяли з археології, історії, етнографії, фолкльору й мистецтва даної области. Вийшли: **"Київ та його околиця"** й **"Чернігівщина"**.

Були готові чергові випуски згаданих вище видань — "України", "За сто літ" (т. 7-й), збірник "Полуднева Україна" й інші, та червоні московські можновладці силоміць припинили працю невтомного трудівника. Всі приготовані до друку або й видруковані вже, але ще не випущені в світ речі по варварськи знищили, а давніші вилучили з продажу й бібліотек.

Серед цих знищених большевицькими варварами творів було, між ін., і незвичайно важливе видання корпусу українських історичних дум, за редакцією К. Грушевської, що складався з двох великих томів, попереджених вступною розвідкою редакторки.

Появу цього видання назвав такий відомий наш учений, як проф. Вол. Перетц, найвидатнішою подією в галузі фолкльористики останнього десятиріччя.

Крім організації науково-дослідницької праці, дбав Грушевський і про допоміжні наукові установи — **музеї, бібліотеки й архіви,** які мали бути

з одного боку сховищами матеріялів, книжок та взагалі різних пам'яток минулого — археологічних, мистецьких, природознавчих, а з другого — помічними джерелами для вчених дослідників.

Власне заходами М. Грушевського розвинулися з незначних початків у важливі наукові установи **Музей і Бібліотека НТШ**, які згромадили в своїх стінах збірки великої цінности, що приваблювали до себе й чужинецьких дослідників.

Грушевський дбав не тільки про їх комплектування, але й про відповідне для них приміщення.

Досить сказати, що мавши з кінцем 1894 року тільки яких 600 чисел, на 1-го січня 1914 року числила бібліотека вже понад 70 тисяч скаталогованих томів книжок і часописів, не рахуючи мап, афіш і взагалі різного роду дрібних друків та рукописів. Музей, що ще в 1904 р. складався з кількох ґабльоток, які містилися в канцелярії НТШ, за десять років зріс у велику самостійну установу, що стала гордістю Товариства.

При кінці головування Грушевського в НТШ бібліотека й музей займали вже два поверхи в кам'яниці Товариства при вул. Чарнецького ч. 24, закупленій його заходом у значній мірі коштом відомого українського мецената Василя Семиренка.

Дбав Грушевський і про бібліотеку та музей Українського Наукового Товариства в Києві, а опісля й своєї Історичної Секції при ВУАН.

До цього ще треба додати, що саме Грушевському завдячують свій розвиток **книгарня й друкарня НТШ**, які відіграли велику ролю не тільки в культурному житті всієї Західньої України, але й Східньої. Поставлена на европейську ногу книгарня була довший час єдиним того роду на всю Україну підприємством. Тут можна було дістати українські книжки, де б вони не були видані, та різні европейські видання. В добре устаткованій друкарні друкувалися не тільки видання самого Наукового Товариства, але й інших місцевих видавництв.

Створивши в Києві подібний до львівського науково-культурний центр, Грушевський подбав і тут про заснування книгарні, яка поширювала б на Наддніпрянщині видання НТШ та інші галицько-буковинські книжки.

Спочатку заснував книгарню у Києві, а згодом і відділи її в Харкові та Катеринодарі. В дійсности були вони філіями львівської книгарні НТШ, але перед владою фігурували як книгарні ред. "Літературно-Наукового Вістника", що його в 1907 році переніс Грушевський до Києва.

Проіснували ці книгарні аж до большевицької окупації й виконали велику національно-освідомну роботу, поширивши українську книжку по всій Східній Україні.

Говорячи про організаційну діяльність Грушевського, слід відмітити ще одну її сторону, а саме видавничу. Власне йому належить ініціятива заснування в 1898 році літературного місячника замість тижневика "для родин" — "Зоря", що його видавало до того часу НТШ.

Цей журнал під назвою **"Літературно-Науковий Вістник"** став всеукраїнською національною трибуною. Навкруг нього об'єдналися всі наявні літературні сили цілої Соборної України. ЛНВ відіграв величезну ролю в розвитку українського літературного руху та української літературної мови.

Виходив ЛНВ спочатку у Львові за редакцією М. Грушевського, Вол. Гнатюка й Івана Франка аж до 1907 р., коли, як я вже згадав, перенесла його Українська Видавнича Спілка до Києва. Тут виходив він до вибуху 1-ої Світової війни, коли російський уряд заборонив усякі українські видання. Після революції 1917 р. Грушевський його відновив і журнал виходив до большевицької окупації України, коли його припинили червоні москалі.

Заслугою М. Грушевського було й заснування в 1899 році з його ініціятиви **"Українсько-руської Видавничої Спілки"**, акціонерного товариства для видавання українських книжок.

Засновано Спілку в пам'ять і честь столітнього ювілею нової української літератури, а названо "Українсько-руська" тому, що на Західній Україні (Галичині, Буковині й Закарпатті) тоді ще жили серед нашого народу старі назви — Русь, русини, руський. А щоб призвичаїти місцеву людність до новіших назв — Україна, українець, український, які в тому часі на Західній Україні не були ще загально прийняті, то й злучувано обидві назви разом. Після 1-ої світової війни змінено цю назву на **Українська Вид. Спілка.**

Українська Видавн. Спілка має великі заслуги перед українською літературою. Це було перше українське видавництво на всю Соборну Україну, закроєне на ширшу міру, на европейський зразок. Видавала Спілка твори літературні й популярно-наукові в двох серіях: — одну формату вісімки для більших речей, другу — формату шістнадцятки — для менших, "метеликів", як звали на Україні маленькі брошурки ще з часу Кулішевих популярних брошур, що їх він видавав у Петербурзі на початку 60-их років під загальною назвою "Сільська бібліотека".

Накладом Спілки повиходили твори тодішніх наших молодих письменників — з одного боку В. Винниченка, М. Коцюбинського, Лесі Українки й ін., а з другого — О. Кобилянської, Л. Мартовича, В. Стефаника, М. Черемшини, а також Івана Франка.

Крім цих двох серій випускала Спілка більші речі — поза ними — повісті й наукові твори. Треба ще завважити, що від травня 1905 року Спілка перебрала на себе видавання "Літературно-Наукового Вістника", що став від тоді її органом. Перед тим ЛНВ виходив при Науковому Товаристві.

Не рахуючи ЛНВ, видала Спілка кількасот різних книжок і цим дуже прислужилася до оживлення українського літературного руху. Властиво вона вивела в світ згаданих вище молодих письменників, не рахуючи, очевидно, Ів. Франка, що був уже тоді відомий по всій Україні.

Вибух 1-ої світової війни припинив був видавничу діяльність Спілки і аж у 1917 році відновлено її у Львові заходом покійного Вол. Гнатюка. В 1917-18 рр. надрукувала вона тут кілька книжок, а в рр. 1922-1930 видавала Літ. Наук. Вісник, але до цих видань Грушевський не мав уже ніякого відношення.

А. Юриняк

ШКОДА, ЩО ВИ НЕ ЗНАЄТЕ ВАЛІ...

— Чого ж ти надувся? Мені — сімнадцять років. Мама моя — ти ж знаєш — учити мене в каледжі не зможе. Інша справа — якби не помер був батько... А так — що ж мама заробляє? На карчі ледве вистачить, а вже де там за каледж платити!

— Та що ти мені все про матір? Ти про себе кажи: інженершою скортіло бути.

— І як тобі не соромно отаке говорити, Юрку! — в очах Валі заблистіли сльози. — І подумай про свої претенсії: чи ти ж мені хоч раз коли про одруження говорив? Не так собі, жартуючи, а серіозно, так, як про це належить говорити?..

— О, розуміється: ти б ще хотіла, щоб на коліна стати, щоб очі молитовно вгору закотити...

— Е, не будь вже такий їдкий. Не виню ж я тебе, а тільки пригадую те, що ти й сам знаєш. Бо хоч би й сватався був по всій формі — то що з того? Чи ж я не знаю, що батько твій спить і бачить тебе лікарем, із власною практикою і власним кабінетом?.. Та й мати твоя теж... Вони тріснули б із досади, якби ти одружився зо мною. Де ж так: карієру б собі перетяв!..

Це була свята правда: не далі, як минулого тижня мати моя довго повчала мене (батько — так той зразу: не смій! — і ніяких більше розмов!), як багато молодих хлопців і дівчат гублять своє життя, одружуючись у 17-18 років і цим спинюючи собі і дальше навчання, і взагалі карієру.

— Злидні, суцільні злидні і щоденна сварня — ось що чекає молодят, які одружуються ще на шкільній лаві.

І вже для повної ясности, для "крапки над і", мати додала:

— У всякому разі, я не змогла б дивитися на таке свинство!

Усе це швидко перебігало в моїй голові. А проте кортіло десь, у чомусь, "відігратися". І я з притиском промовив:

— Сподіваюсь, що ти мені повернеш мої фота. Я не хочу, щоб "пан інженер" оглядав їх та кпив собі з мене.

— Твої фота не належать до пана інженера, і він не мав би ніякої потреби їх оглядати. Але якщо ти вже так хочеш — я їх, звичайно, тобі віддам. Тільки... шкода, що ти такий марудний. Бувай здоров!..

Валя рвучко рушила з місця, і в такт її швидких кроків швидко стукало моє серце.

Прийшовши додому, я виразно собі усвідомив, що повівся зле: невдячно і некультурно. Я пригадав собі вичитану десь фразу, яка мене страшенно вразила своєю глибокою рацією:

"Не маєш права вступати з людиною в дружбу, якщо не вмієш по-дружньому розійтись".

Я ще раз стрінувся з Валею — нібито щоб відібрати свої фота. Насправді ж — почував себе ще дуже ніяково з нею і мусів загладити костробатість попередньої зустрічі.

Валя не сердилась, але вияснила:

— Я не можу піти наперекір матері: вона для мене — все. І, врешті, вона ж має повну рацію: дотепер вона доглядала мене кругом; останніх десять місяців, уже без батька, мама дослівно вибивалася з сили, щоб я могла вчитись і не ходила обірваною. То чи не мушу я їй віддячити, піклуватися тепер нею? Чи не вбила б я її своєю відмовою вийти заміж, коли в цьому заміжжі вона бачить рятунок від злиднів?..

Та й те подумай: тебе ось батьки вчитимуть далі, в каледжі. А мені цю змогу сьогодні може дати тільки шлюб з інженером Горицьким. Він сам поставив це на перший плян.

Взагалі, ти якийсь смішний. Ніби тобі не сімнадцять років, а п'ятнадцять — як було на початку нашого знайомства. Ти повинен розуміти, що між нами була лише дружба, звичайна школярська дружба і школярські мрії... Невже ти не годен цього зрозуміти? Такий великий виріс і... (тут Валя потягнулася до мене). Нахилися ж трохи, я тебе поцілую...

Після цієї зустрічі, йдучи додому, я вже не ніс у серці гніву чи досади: Валя напевно ж мала рацію. Я почував лише до когось і до чогось легкий жаль.

У цім настрої я вдома сів за стіл. Рука самохіть потягнула зошит — і за мить на папері лягли перші схвильовані рядки.

Так за два вечори появився твір — запис дворічної дружби з найкращою в світі дівчиною — Валею. Дружби, що непомітно для мене переросла в глибоке почуття любови і яку проте Валя відкинула, з уваги на мою молодість. Тобто відкинула якраз за те, чого в пізніших моїх романах нераз дошкульно бракувало.

Кажучи щиро, я на цю дівчину, що недавно прибула в наш гайскул, був сердитий: ну для чого всім учням знати, що я і вона — "юки"? Кому треба, той знатиме без афіш. Так ні ж: гукає до мене через увесь коридор: "Юрку, зайди за мною ввечорі: підемо разом в "юкреінієн скул".

Якби не те, що Валя (так звалася моя нова знайома) — першорядна товаришка до м'яча і плівання, я ніколи не дружив би з нею. Де ж таки: скрізь вона мусить показувати, що вона — українка і народилась поблизу чудової ріки — Дніпра! Чи ж мало в світі чудових рік?..

Або знову ж із тим походженням... Я ж ось — теж українського походження, але не бачу зовсім потреби цим хвалитися. Я вдома й розмовляю переважно по-українськи. Хоч книжок українських майже не читав, поки Валя мене не примусила. По-моєму, все таки англомовні книжки цікавіші. Між іншим, коли батько мій говорить по-англійськи, то його жахлива вимова так мене дратує, що я нераз кажу йому:

"Батьку, як маєш так партачити по-англійськи, то ліпше говори вже своєю мовою: я тебе по-українськи цілком розумію!"

Тупенький — нема що казати — мій батько до англійської мови! Автім, Валя говорила, що й її батько-мати по-англійськи "ні в зуб ногою".

Та я, власне, що інше мав сказати: вдома, в хаті — одне, а в школі й на вулиці — що інше. В школі всі діти розмовляють по-англійськи. А тільки вона одна — задавака Валя — впоперек усім! І при цьому не соромиться, а виглядає, як переможець...

Щоправда, всі вчителі її люблять, і вона, очевидно, це відчуває. Спритна дівчина — нема що казати!

Вперше я Валю побачив, коли вона прийшла записатися в нашу школу.

Була перерва, учні повиходили з кляс на коридор. Проходячи повз кабінет принсипала, я побачив незнайому русяву дівчину, що вийшла з кабінету і казала секретарці:

— То я почну завтра. А де буде моя кляса?

Секретарка дружньо взяла дівчину за руку і підвела до дверей нашої кляси.

Другого дня вранці я побачив русявку за столом недалеко від мене. А по двох-трьох днях я знав про неї все: і що вона була з новоприбулих, і що перед цим два роки жила в Нью-Йорку, що не любить, як хтось — "розмазня" і що зветься вона — Валя Скородуб.

Я зі свого боку не хотів бути в боргу і розповів їй про себе і моїх батьків — останнє, здається, зовсім без потреби. У всьому я говорив правду. Але щодо віку свого — збрехав: сказав, що мені шістнадцять років, хоч в дійсності був однолітком Валі — п'ятнадцятирічником.

Брехня ця незабаром виявилась і Валя навчально стукала пальчиком по моєму лобі:

— Якщо виявлю брехню ще хоч раз, то дружбі нашій — кінець!

Це була для мене страшна погроза. З ким би я тоді ходив на сковзанку? З ким би змагався у пливанні в шкільному басейні? З ким, нарешті, вправлявся б в українській розмові? Бо я, ніде правди діти, по-українськи розмовляв таки зле, і Валя раз-у-раз мене поправляла.

Отже я старався Валі більш не брехати, і дружба наша щодалі міцніла, маючи солідне опертя в спільному замилуванні спортом.

І ось на спорті наша дружба ледве не урвалась.

Було це так. За почином Валі в нашій школі організувалася волейбольна дружина з дівчат. Валя була її капітаном. До цього часу діяла лише хлоп'яча дружина, та й то малоактивна, бо хлопці в більшості вправляли бейсбол і баскетбол. Валя ж безтямно любила волейбол і намовляла мене активізувати волейбольну дружину хлопців.

— Найдалі за місяць я викличу тебе на змагання. Гляди, щоб не оскандалився! — попередила мене Валя.

Я спочатку приймав це за жарти. Коли бачу — в рекреаційній залі висить розклад спортових змагань м'ячем, і в ньому чорним по білому:

Різдвяний вікенд — змагання хлоп'ячої й дівочої волейбольних дружин.

Оттакої! Розгойданість і неакуратність наших хлопців усім відома: то той не прийде на тренінг, то іншого чортма, словом — у повному складі м за два місяці тренувалися не більше двох раз. Ти часом Валю з її дівчатами я щосуботи бачив бі волейбольної сітки: "гирлс тім" тренувався не жарт.

Розуміється, в день змагань дружина Валі ви грала. Але суддя (він же загальношкільний трене у грі в м'яч) напевно не був цілком об'єктивним Це була думка не тільки моя, а всіх хлопців.

Та на цьому справа не скінчилася. Не знаю вже з чиєї ініціятиви почалася організація волейболь ної дружини "Тайскул-Іст" — збірної дружини се редньошкільної східньої половини міста — за зраз ком ще раніш створеної збірної "Тайскул-Вест".

І от уявіть собі: від нашої школи до збірно прийняли не хлопця, а дівчину, приняли мого су перника — Валю!

Це вже було неподобство — ніколи ще я не чув, щоб у збірній, поруч хлопців, грала дівчина Очевидно, всі і все були в змові проти мене — спеціяльно, щоб ця Валька могла задаватися!..

Шкільний рік якраз кінчався, і я задумав Валю покарати: виїхати на ціле літо до дядько в Боф фало.

"Виїду — Валі і товаришам нічого не сказавши Вдома попереджу, щоб теж не казали: хай трохи пошукає мене та поскучає!" — плянував я свою "помсту".

Що ж, тепер я можу признатись, що півтора року тому був не дуже мудрий. Хоч, власне, саме тоді — в Боффало — я став на правильний шлях.

"Треба її, Валю, перегнати насамперед у спорті і волейболі, пливанні тощо. Цим вона найбільше чваниться. Від завтра почну я з Костиком (це дядьків син, мій однолітоk) щодня м'ячем орудувати. Тоді ще побачимо, хто буде зверху!"

Намір і діло тоді в мене не розходились, тож до вправ ми взялися з юнацьким завзяттям. Костик спорт дуже любив і від мене не відставав.

Коли я перших днів вересня повернувся з Боффало, Валя зустріла мене питанням:

— Де це ти пропадав усе літо? А запалився як... Перепроси ж мене за те, що так довго не показувався!

І підсовує мені свою щічку.

Я зовсім не так уявляв собі нашу зустріч після півторамісячної розлуки. Скільки разів я малював собі таку картину: тон легкого зневаження, забудькуватого непомічання, кпини з минулого — це я; ніжна турботливість, заглядання ввічі і запобігання, змарніле личко (сліди безсонних від розлуки ночей!) — це вона.

Валя, вочевидь, помітила мою розгубленість і діяла енергійно: прудко пригорнувшись, вона притулила свою щічку до моїх уст.

Шкода, що ви не знаєте Валі! Якби ви хоч раз її бачили, то я не мусів би вам оповідати — як запаморочилось мені в голові, і пішли геть усі мої заміри гордої пози. Я був навіть такий нерозважний, що після щічки зробив напад на Валіні уста. Але тут вона блискавично смикнулась геть і на віддалі двох кроків зробила мені рученькою "довгого носа".

Так почався другий рік моєї дружби з Валею, коли нам вже було по шістнадцять років. Валя почала вже шанувати мене як спортовця, бо пе-

реконалась, що я не змарнував перебування в Боффало: чергові змагання хлоп'ячої волейбольної дружини (під моїм капітанством) з дівочою принесли мені заслужену перемогу.

Але наша дружба мусіла перейти ще один іспит.

За намовою Валі я ще минулого року вступив до суботньої школи українознавства, яку організували новоприбулі "юки". Валя в цій школі була в сьомій, тобто передостанній класі. Мене ж прийняли тільки до п'ятої, пообіцявши, якщо буду пильним у навчанні, то в середині року переведуть до шостої. Однак не перевели, хоч я й був пильний. Отже і цього року мене від Валі ділила відстань двох років. Валя не хотіла вірити, що це непорозуміння, що вчителі до мене несправедливі. А одного разу "пальнула" в мене таким закидом:

— Соромився б отак пасти задніх! Видно, каміксами захоплюєтшся, а до "Кобзаря" й не заглядаєш!..

(Я був якось признався Валі, що в школі сплутав Шевченкову "Причинну" з його ж таки "Тополею". Тепер Валя це й "витягала на сонце".)

Чи ж міг я подарувати Валі таку напасть?

Два тижні я з нею не розмовляв. І що ви думаєте? Я виграв, слово чести!

Бо по двох тижнях Валя раптом підійшла до мене і схопила обома руками: одною за ґудзик блюзи, а другою за вухо.

— Чи ти не захворів на голову?.. Кажи мені зараз, що ти нечемний і просиш пробачення. Тричі кажи!

Я не припускаю, щоб на земній кулі був десь такий хлопець, що не відчув би першорядної приємности, коли пальчики Валі тягнуть за вухо, а її чудесне розгніване личко наближається і ось-ось діткнеться...

Зо мною, власне так і сталося: Валя за хвилину покинула моє вухо і мій ґудзик, а обома руками вхопила мене за шию...

Шкода, дуже шкода, що ви не знаєте Валі: ще можете не повірити, що коли її погляд уп'явся в мої дурні очі, то з них можна було вичитати ясно: ти не тільки нечемний, а таки ще й хворий на голову! Бо хто ж сердиться за правду?!

Кажучи щиро, я досі не знав, що замирення таке солодке.

Після цього ми півроку не сварилися, ходили завжди впарі, і в школі нас прозвали "нерозлийвода". До дня Валіних народин я приготував записати в свій денник таке ("Ах, мрії, мрії — які ви чудесно-наївні в сімнадцять років!"):

"Через усі колючки і перешкоди простувала вперед і міцніла наша дружба. Вона така соняшна, як червневий день, і дзвінка, як лісовий струмочок спраглому мандрівникові. Перетривавши два роки, наша дружба перетриває все життя!..."

І ось, раптом — така несподіванка: сімнадцять років Валі це щось зовсім, зовсім інше, ніж сімнадцять років мої. Я — ще хлопчисько, Валя — доросла. Вона може і потребує вийти заміж, особливо як трапляється добрий жених.

Валіна мати так і висловилась:

"Жених добрий: інженер, самостійна людина, працює за фахом! Вона, мовляв, Валю не силує, боронь Боже. Але Валя сама розуміє, що треба матері допомогти. Вона — вже не маленька: сімнадцять років..."

Нічого не поміг мій чудовий запис у деннику. Сімнадцять дівочих років не можуть вже жити сонцем червневого дня і дзвоном лісових струмочків.

Детройт, осінь 1956.

Г. Черінь

Моїй суперниці

Нас двоє, він один. Дарма, що інших досить,
Лиш одного його з нас хоче кожна,
Ніхто не вступиться і ласки не попросить —
Війна чуттів, таємна і тривожна.

В душі я думаю, що ти від мене краща:
Молодша, чорні очі, вища зростом...
Але признатись в тім — була б пропаща!
Подумати — одне, сказати ж — не так просто!

Далеко ти... Далеко, в іншім місті, —
А ми з ним разом, майже що сусіди...
Ти шлеш свої в листах до нього вісті,
А я свої ділю з ним радощі і біди.

І поки лист до тебе у дорозі
Про те, що іспит провалився чи мати хвора,
Я знаю вже про все — й зараджую по змозі,
Твоє "сьогодні" вже для мене вчора.

Коли згасає день багряним блиском,
Мов оксамитна тінь, підходить ніч,
Далеко ти... А я так ніжно-близько,
І ти — сама. А я — з ним віч-на-віч.

Я переможець, і про ці вечірні стрічі
Ти ж певно не дізнаєшся з листа.
Пиши йому, пиши на день хоч тричі,
Але цілую я його в уста!

Але, на жаль, в душі моїй неспокій:
Між нами суперечок водоспад.
Ти щасливіша: він не знає поки
Твоїх великих і дрібненьких вад.

І хто з нас переможець — я не знаю...
І заздрю я, що так далеко ти,
Що віддаль нас і ділить, і єднає,
Що можеш ти писать йому листи.

Ніколи я тобі не стану рівна,
Бо я йому буденна і проста,
А ти — немов далека та царівна,
Зоря його, омріяна мета.

1957

Гриць Мотика

ЧОМУ МИ ГРИЗЕМОСЯ?

Шукаємо нераз причини, чому в світі нема згоди; проте археологія вже давно дала на це відповідь. Археологія це така наука, що цікавиться нашим минулим, отже стрінувши археолога будьте осторожні.

Минуле цікавить нас із двох причин: перша — цікаво знати, що було тоді, як нас не було; друга — конечно хочемо доказати, що всі предки були дурніші від нас і що все, що було перед нами, було ні до чого. Крім нас цікавиться минулим ще історія, наука, що записує минуле, коли має до того матеріяли. Але як нема матеріялів, то нічого не запишеш, і тому вчені, розкопуючи землю, шукають слідів минулого. З історії знаємо, що вже перед нами були могутні культурні народи, але прийшов варвар і нащадки покидали руїну, щоби в іншому місці зачинати на ново.

Цікаве те минуле, повне загадок і таємниць. Після поважної доби середньовіччя встає Рим гордий цезарями і залізними леґіонами Імперії, коротко блищить Греція Олександра й Гомера, а по той бік моря розливається болотяний Ніл і Єгипет витає нас загадкою Сфінкса і кольосом пірамід. У далі мерехтить розпусний Вавилон із грізними законами Гамурабія і вежею тисячі мов, а потім..? Що було потім, невже направду тільки шість тисяч літ існування людини? Так! — виступив Дарвін із своєю теорією. — Після того були малпи, які у природній еволюції перемінилися в людей...

Дивлюся на своїх приятелів і знайомих і киваю головою: може Дарвін направду не помилився? Хоч тяжко погодитися з думкою, що ми, творці величніх культур і величезних імперій, нагло покинули дерев'яне гніздо родини малп і блудним сином пішли у світ випростовано і на двох ногах...

Риючись у землі вчені припадково натрапили на щоку і вирішили, що це щока людини. Знайшли на Яві щоку прапредка маляйської раси, біля Пекінґу знайшли щоку прапредка жовтої раси, вкінці на загальну нашу втіху знайшли щоку прапредка білої раси в Неандерталю. Ще не знайшли щоки прапредка чорної раси: мабуть ті предки з'їдали себе взаємно й із м'ясом поз'їдали всі кості. Знайдені щоки лежали в землі, якої вік оцінено на пів мільйона літ, отже людина жила вже тому пів мільйона літ... А потім?

— Потім були малпи! — озвався знову Дарвін.

— Неправда! — крикнув нагло з Італії геолог Колюмбійського університету. — Ось я знайшов щоку людини, що жила тому десять мільйонів літ!

Десять мільйонів літ! Це багато часу, багато більше, як десять мільйонів долярів. Значить минуло десять мільйонів літ, як наш прапредок скочив із дерева і олімпійським бігом Куця погнався за бльондинкою з кучерявими віями.

Цікаве явище, що з усіх костей пралюдини доховалася до нас тільки щока. То значить, що щока є найсильнішою і найвитривалішою частиною людини. Одним махом вияснилося багато речей, які досі були незрозумілими. Придивляючись до життя й дії численних одиниць, знаємо, чому ті довгі мільйони літ не принесли ніякого культурного поступу: люди жили і працювали тільки щокою. Тепер знаємо, чому нема згоди, чому люди гризуться між собою, чому партійні чи інші противники взаємно себе розкушують, кусають, і навіть пожирають.

Учені кажуть, що ті перші люди мали мати крім щоки ще й череп. Чи в тому черепі був мозок, не знаємо; можливо, що череп служив тільки для декорації, а може тільки противагою до щоки. Бо коли б був у ньому мозок, напевно був би показав деякі ступені розвитку і ми сьогодні були б багато дальше, ніж є. Нажаль, розвивалася тільки щока. Бо коли б рівночасно зі щокою розвивався мозок, ми напевно сьогодні могли б залюбки мандрувати по планетах, так легко, як нпр. мандруємо по довколишніх тавернах.

Чи одідичили ми якісь прикмети від наших прапредків? Напевно так! Їдучи літом поза місто ви нераз завважуєте, як деякі типи викладають свої ліві руки на вікна машин і загненими пальцями держаться даху авта. Ідентично так наш прапредок висів на одній руці на галузі дерева і розглядався, куди йому скочити. Або якийсь інший тип минає вас із скорістю вистрілу. Приглянувшись ви бачите їх двоє, вона обома руками держиться його шиї, щоб не відірвався, а він забуває, що має гамулець. Ті двоє мають крім щоки ще й череп, але він мабуть порожній і служить тільки для противаги щоці.

Проте я все не трачу надії, що може припадково вчені викопають іще якусь іншу кість пралюдини і тоді ми матимемо доказ, що пралюдина мала крім щоки ще й інші часті тіла. А коли подумаю над будучністю, стає вже тепер соромно, що за наступних десять мільйонів літ викопуватиме хтось наші щоки. Тоді майбутні вчені матимуть незаперечний доказ, що знайдені рештки належали людям, які за багато їли, а за мало думали!

Українська

Радіопередача

М. СЛИВКИ

і

М. ПАВЛИКОВИЧА

в Чікаго

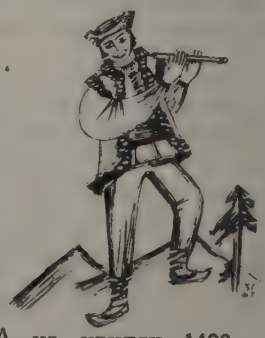

Радіовисильня WOPA на хвилях 1490

Кожної суботи в год. 2-ій і в год. 4.30

2025 W. Walton St.

Chicago 22, Ill.

Серед книжок

Юрій Шумовський. "ПІД ГАРЯЧИМ СОНЦЕМ АФРИКИ". Видавнича спілка "Тризуб". Вінніпеґ, 1956 рік. 37 ілюстрацій, сторінок 170.

Треба з жалем ствердити, що навіть перед війною на наших книгарських полицях був досить слабо репрезентований відділ подорожей. Причиною цього була не якась особливість української ментальности (адже ж уже в давнину наші предки зачитувалися різними "хожденіями" та описами незнаних земель!), тільки винятково важкі умови, в яких перебував український нарід протягом останніх трьох віків. Та й перед війною все ж мали ми ряд книжок присвячених пізнанню чужих країн і власної, згадати б хоч: Свен Гедін "Крізь пустині Азії", його ж "Пригоди в Тибеті", "Єрусалим", "Багдад, Вавилон, Ніневія", цікаву працю Маріюса "Справжні пригоди Христофора Колюмба", Дуґласа Мевсона "Життя та смерть на південнім бігуні", Сно "Боротьба за північний полюс", Карінцева "Під азійським сонцем", Р. Скотта "Щоденник", Гельріґеля "Тисяча й один острів", Еклі "У серці Африки" та інші. Не бракувало серед мандрівників і туристів також наших авторів. Говорячи про цих останніх, слід згадати хоч би такі книжки: М. Філянський "Від порогів до моря", М. Мельник "На Камчатку", О. Кисілевська "Швайцарія", Ст. Левицький "Від Везувія до пісків Сагари", С. Яблонська "Чар Марока", її ж "З країни рижу та опію", П. Карманський "Між рідними в південній Америці", О. Кисілевська "Під небом півдня" (Марокo, Канарійські острови), М. Посацький "Греція — усміх життя", С. Яблонська "Далекі обрії" та інші.

Ми згадали тут, звичайно, не всі видання, а лише більшу частину їх, однак і вичисливши їх усіх — довелося б визнати, що великий сорока-мільйоновий нарід повинен мати цю ділянку літератури ліпше заступленою.

Саме тому ми повинні привітати появу нової книжки, що знайомить нашого читача з мало дослідженими країнами французької екваторіяльної Африки.

Автор книжки, пристрасний археолог і організатор музеїв, вирваний вихром другої світової війни з рідної Волини, заанґажований до французького Інституту Чорної Африки в Судані, прибув до тих далеких околиць у першій половині 1951 року. Там він організував музей і переводить розкопи на землях Судану.

Цей рід праці дає йому змогу пізнати країну не з вікна вагону чи з літака, тільки підчас численних експедицій, переїздячи з одної місцевости до другої та досліджуючи їх. Саме тому його враження й описи мають подвійну вартість. Книжка обчислена на широкі кола читачів, писана живо й приступно, а деякі місця читаються так легко, як би то був твір красного письменства. Цікаві світлини доповнюють живий і річевий опис країни, природи, населення та згадки про минуле тих земель.

Єдиною хибою книжки, яку слід було б усунути в новому виданні, є мова твору, яка не завжди на висоті. Досить численні москалізми, так як: "труба" (димар), "тошно" (вадно, моторошно), "іней" (паморозь), "поля" (криси), "чудовища" (страховища), "абрикоси" (морелі), "простокваша" (висле молоко, сироватка), "оріхове масло" (олій), "яд" (отрута), "роза" (троянда), "ляшка" (стегно) і т. п. та польонізми такі, як хоч би "слизгає" (сковзає) могли б бути без труду усунені. Вживання ж деяких мовних дивоглядів "совєтського" виробу може хіба побільшити цю хибу.

Видання під технічним оглядом добре, хоч двічі повторену на стор. 12 друкарську помилку (видрукувано замісць "стерно" — "стерню") слід записати на рахунок видавництва.

Ольга Кобилянська. ТВОРИ, том I, стор. 586. Державне Видавництво Художньої Літератури". 1956 р. Друк. 15.000 прим.

Цілість має обіймати три томи. До першого тому ввійшли "Людина", "Царівна" і оповідання числом 20), а також дві статті Кобилянської. З тих 586 сторінок 64 припадає на "обов'язковий" літературно-критичний нарис ("Творчість О. Кобилянської"), що має привернути увагу читача лише до деяких моментів і накинуте йому своєрідне "розуміння" творчости письменниці. Самозрозуміло, з цієї "передмови" довідуємося, що Кобилянська: "знала окремі праці класиків марксизму, з окрема "Маніфест Комуністичної Партії" Маркса-Енґельса". Тут же заневняє автор передмови, що "стихійний селянський матеріялізм (!)... з його первісним атеїзмом (!) ліг в основу світосприймання письменниці". Це світосприймання, звичайно, мало "посилюватися читанням матеріялістичних творів... Матеріялістичні погляди Кобилянської посилювалися і під впливом російських революційних демократів — Чернишевського, Добролюбова, Пісарева". Далі запевняє автор передмови, що Леся Українка мала спеціяльно займатися захвалюванням Кобилянській московської літератури.

То ж не дивно, пише автор передмови, що "Велика жовтнева революція, утворення УРСР переймають радістю серце письменниці" і вона в 30-их роках "нічого не пише. Лише потай ловить передачі радянських радіостанцій, вслухаючися у вільну мову народів Радянського Союзу". А коли вдерлися на Буковину московські війська "як рідних братів зустріла їх Кобилянська... В її житті настали найрадісніші хвилини".

Ці всі запевнення мають видаватися цілком імовірними, бо ж, як переконує нас автор передмови О. Бабишкін: "Батько Кобилянської завжди підтримував у родині любов до російського народу, передплачував галицькі журнали та газети, в яких друкувалися твори російських письменників. Напрям цих видань переважно був консервативний, в дусі орієнтації "москвофільської" партії на російський царизм. Це наклало деякий відбиток і на погляди молодої Кобилянської. Та завдяки цим газетам і журналам вона познайомилася з великою російською літературою, в оригіналі прочитала деякі поезії Пушкіна і Лермонтова, Некрасова і Тютчева, оповідання і повісті Гоголя і Щедріна, Л. Толстого і Достоєвського... Кобилянська поступово поширювала свої знання російської літератури. З часом серед книжок, які вона читала, вже були й твори Чернишевського, Добролюбова, Пісарева, а пізніше — Короленка, Чехова, Горького. Деякі з цих письменників, зокрема Тургенєв і Достоєвський, а пізніше Толстой, справили значний вплив на творчість української письменниці. Тереза Турнерова — перекладачка творів О. Кобилянської чеською мовою — ще в 1906 р. відзначила важливу ролю російської літератури у формуванні стилю письменниці."

Перечитуючи те все, нагадується наша приказка: "не було ще ні неба ні землі, а вже москаль сидів на кілочку!"

А щоб кожному було ясно, чим є подібне писання, подаємо тут уривок з автобіографічного нарису Кобилянської "Про саму себе", друкованого в альманасі, що вийшов у Чернівцях з нагоди сорокліття її письменницької діяльности, 1927 року. Там пише авторка дослівно: "Західня культура впливала на мене своїми літературними творами. Ґотфрід Келлер, перед ним — Шпільгаґен, виховуюча німецька повістярка Е. Марлітт, Е. Вернер, із скандинавців І. П. Якобсен, пізніше — великий психолог Герман Банґ, Гамсун, Ґаєрстам і т. і. Василь Сімович написав недавно маленьку

критику про мої письма і сказав там, що я начиталась Ібзена і перенесла його вмілою рукою на наш ґрунт. Його і Ніцшого. Проти того я рішуче протестую. Щодо Ніцшого, то правда, він мене займав своєю глибиною й деякими думками на будуче, але, щоб я вже так дуже віддавалася впливові цього модного філософа, то ні. Попростý з причини, що не могла його дістати, і деякі місця були мені за "туманні". Ібзена брала я за поверховно в той час, коли він був цілком новий — отже, пишучи всі свої дотеперішні твори, я писала їх без впливу Ібзена або Ніцшого, хіба, що в "Царівну" вкладала деякі його гарні, великі й далекосяглі цитати. Читала бим його і тепер, але лише по українськи, та що в нас нема жадних перекладів чогось справді великого — так не читаю. Мені хочеться вправлятися в українській мові — та, на жаль, нема в нас що читати. Те, що є, мені не вистарчає. Я все наново вертаюся до Шекспіра, Ґете і ін. великих умів, що мені все щось нового дають. **Забула Тургенева згадати. Той також був один з тих,** що поширяв мій горизонт..."

Отже в дійсности той "вплив" був такий великий, що письменниця мало не "забула згадати"!

Коментарі зайві! Не дурно кажуть: "бреше, як москаль!"

Мова видрукованих творів підпала також деяким змінам. Видання досить неохайне під оглядом друку (напр. на стор. 140 — пропущено "не", на стор. 136 двічі повторено речення "Я задріжала від обиди", тоді як у першому випадку мало бути "Я не відзивалася" і т. д. і т. д.). Папір також гіршого роду.

Дм. Донцов. "ПІДСТАВИ НАШОЇ ПОЛІТИКИ". Видання 2. Стор. 210. 1957р. Накладом ОЧСУ Нью-Йорк.

Появу нового видання цієї блискучої й глибокої книжки Донцова саме тепер безперечно слід вітати, але на жаль, **до нового видання** доводиться мати також і деякі застереження.

"Підстави нашої політики" належать до творів того роду, до яких навіть сам автор не повинен вносити жодних змін! Книжка ця була написана **37 років тому,** тоді, коли наша політична думка шукала правильного шляху, а наші збройні змагання наближалися до трагічного кінця. Автор дав у "Підставах нашої політики" вражаючу своєю глибиною аналізу московської духовости в цілому, а зокрема московських релігійних поглядів, літератури й філософії та з'ясував органічний зв'язок із тою духовістю "большевизму". Донцов поставив у цій книжці з винятковою яскравістю питання про те, хто є головним, найбільш небезпечним ворогом України: Московщина чи Польща, дав на нього відповідь та вичерпну аналізу основ нашого "провансальства", яке було головною причиною нашої поразки в боротьбі з червоною Московщиною. Автор **ніколи** не обстоював орієнтації на Польщу чи навіть союзу з Польщею, лише заявляв, що в боротьбі Московщини з Заходом наше місце по боці ворогів Московщини.

Пройшло від того часу 37 років і ми вже маємо змогу перевірити правильність багатьох тверджень автора, з окрема майже вся політична еміґрація стала по західнім боці "Залізної заслони". Отже як у деяких подробицях Донцов і помилився б, то вже той факт, що його книжка є й нині цілком актуальна, найкраще свідчить про її вартість.

Однак саме тому (особливо ж згадавши в "Передмові" про те, що дехто в Галичині уважав ідеї, розвинені в "Підставах", за польонофільські), не слід було робити жодних скорочень! Власне оті скорочення дадуть змогу нашим москвофілам твердити, що в книжці були важливі помилки, які автор, мовляв, мусів усунути. Тимчасом, порівнюючи текст обидвох видань, мусимо лише шкодувати, що зникли деякі блискучі фраґменти першого видання. Не знаємо, чи ці "скорочення" були зроблені автором із власної ініціятиви чи... "за порадою редакції". Є досить фактів, що промовляють за цим останнім (згадати хоч би спритно зроблені "скорочення" в споминах Юртика "Звенигородський Кіш вільного козацтва") передрукованих у ньюйоркському "Віснику" з ЛНВ). Наслідком "скорочень" у "Підставах" трапляються такі ляпсуси, як напр. на стор. 20, де речення про Зіновєва не в'яжеться з попереднім текстом!

Також не можемо сумніватися чи виправлення мови, а зокрема правопису пішло на користь книжці.

Нове видання "Підстав нашої політики" тепер поділене на розділи, які одержали наголовки. Це не було б зле, але заголовок другого розділу ("**Варварія** московська"), розділу, що в ньому мова про московську духовість, національну психіку і культуру, яка відзеркалювалася в їх літературі, здається чужим Донцову. Такий заголовок міг дати автор "Білої книги про чорні діла Сталіна", але ми не звикли до подібного стилю в Донцова! Треба думати, що перед автором стояла альтернатива: або побачити хоч би і з такими змінами нове видання "Підстав нашої політики", або — не побачити його цілком.

Нове видання книжки тепер не менш необхідне (хоч і в такому вигляді), ніж було потрібне перше видання, яке лишило незатертий слід у свідомості як освічених кол Західньої України, так і еміґрації.

Р. Паклен

ПРО НОВИЙ "ЗБІРНИК ЗАХОДОЗНАВСТВА"

У свій час Всеукраїнська Академія Наук, крім численних академічних видань із різних галузей науки, крім багатьох збірників, присвячених різним окремим ділянкам, що вимагають спеціяльних докладних студій, — крім усіх цих видань, названа найвища наукова установа України видавала також і "Збірник заходознавства". Цей Збірник видавала Комісія Заходо- й Америко - знавства Всеукраїнської Академії Наук за редакцією Федора Савченка. Останній том Збірника вийшов 1930 року в Києві.

Після 25-літньої перерви Українська Вільна Академія Наук у Канаді заходами проф. д-ра Я. Рудницького відновила тепер видання "Збірника заходознавства". Оце недавно вийшов III-ий том, а в виданні УВАН він є першим томом із серії "Збірник заходознавства" (Вінніпеґ, 1956, стор. У-ХУІ, 1-280). Цей перший том нового "Збірника заходознавства" присвячений народній творчості українських еміґрантів у Канаді, і цьому цілком відповідає його назва: "Матеріяли до українсько-канадійської фольклористики й діялектології".

Автор цієї праці проф. Я. Рудницький у вступі стверджує відрадний факт, що українська етнічна група в Канаді не тільки зберігає культурні скарби, перенесені на американський континент із Европи, але й пристосовує їх до нових обставин та одночасно творить нові культурні надбання, відповідно до нових обставин життя. Отже, цей процес зберігання, пристосовування й творення нових вартостей яскраво виявляється в народній усній творчості, в фольклорі.

Праця складається з таких розділів: І. Перекази й спогади про місцеві назви. ІІ. Оповідання й спогади про піонерські часи. ІІІ. Канадійські сміховинки. ІУ. Приповідки. У. Звичаєвий і обрядовий фольклор. УІ. Пісні про Канаду. УІІ. Пісні й спогади про "старий край". УІІІ. Miscellanea (мішане). ІХ. Із збірки Й. Дзьобка. Х. Із спогадів В. Ілиняка.

Дуже цікаві матеріяли про походження місцевих назв, серед них є багато назв, принесених із рідного краю: **Україна, Рутінія,** пізніше: **Львів, Київ, Зоря, Петлюра.** Деякі

ерші українські поселенці запро-аджували назви своїх сіл у рідно-му краю, як, напр.: **Красне, Радим-но** та інші.

Оповідання й спогади про піонер-ські часи присвячені переважно окремим епізодам із життя перших поселенців — про їх зустрічі з ін-діянами, про різні пригоди та по-ції, тощо.

Канадійські сміховинки творили-ся переважно на ґрунті труднощів через незнання англійської мови першими поселенцями, а також де-які інші. В цій праці їх подано не-багато.

Із приповідок автор подав тільки ті, що їх немає в спеціяльній праці В. С. Плав'юка "Приповідки або українсько-народня філософія", Ед-монтон 1946, або й ті, що в Плав'ю-ка мають відмінну форму. Таких приповідок автор подав 100.

Розділ про звичаєвий і обрядовий фольклор містить у собі такі роди фольклору: весілля на фармах, хри-стини в Канаді, українське Різдво в Канаді, колядки й щедрівки, Ве-ликдень в Канаді та ін.

Окремий розділ займає в книжці "Пісні про Канаду". Це пісні, що складалися першими українськими поселенцями на ґрунті тих нових умов життя, що їх застали тут по-селенці. Важко було прокладати перші шляхи життя в Канаді. До того ж огортав сум за рідним краєм, потім розлука з жінкою й дітьми, тощо. Такі настрої й пере-живання відбивались і в пісенній творчості. Напр.:

Ані стежечки, ні дорожечки,
Но ліс та й вода.
Куди я гляну та й подивлюся,
Не рід — чужина.

Або:

О, Канадо, Канадочко,
якась нещаслива,
Не єдногось чоловіка
з жінков розлучила.

Українські поселенці в Канаді ба-гато пісень і спогадів привезли та-кож із рідного краю. Автор при-святив їм окремі розділи: "Пісні і спогади про старий край" та "Mis-cellanea", а також окремий розділ: "Із збірки Й. Дзьобка". Збірка Й. Дзьобка ("Чиє то полечко не зора-не й інші пісні") вийшла тепер окремою книжкою за редакцією й передмовою проф. Я. Рудницького, Вінніпеґ — Вірден, 1956, стор. 1-127).

На кінці книжки автор умістив невеличкий, на одну сторінку роз-діл, присвячений спогадам В. Іли-няка про першого українського по-селенця в Канаді — **Коцура**, що, за твердженням В. Ілиняка, був уже в Канаді в 1870 роках.

Книжка проф. Я. Рудницького не є закінченим твором. Це тільки ма-теріяли, зібрані в Канаді важкою й наполегливою працею автора. Автор цілком слушно й назвав свою пра-цю "матеріялами", які служитимуть міцним ґрунтом для дальших на-укових дослідів українсько-канадій-ського фольклору. Більше того, ав-тор використав слушну нагоду, щоб подати матеріял і для діялектоло-гії. Розуміється, для діялектологіч-них дослідів мають бути спеціяльні записи, яких у такій праці не мож-на було подати. Але вже самий факт, що автор зберіг в основному вимову своїх об'єктів, від яких він записував пісні й спогади, такою, якою ця вимова є в дійсності, не вживши для своїх записів спеціяль-ної фонетичної транскрипції, — вже самий цей факт дає підставу твердити, що всі ті записи можна буде цілком використати для май-бутніх діялектологічних дослідів.

Звичайно, було б краще, коли б автор, подаючи після кожного запи-су в дужках місцевість у Канаді, звідки походить об'єкт його запису, подав також місцевість із "старого краю", звідки походить пісня або спогад, чи той об'єкт, що з його уст записано. Цей недолік надолужують матеріяли із збірки Й. Дзьобка, лем-ка з походження, як видно з дода-ної тут його біографії.

Щодо "канадизмів", якими наси-чені "Матеріяли" проф. Я. Рудниць-кого, то вони не викликають сумні-ву, але вимагають ще окремого до-сліду. Це частково вже зроблено в інших працях автора (див. Орбіс, т. III та інш.), а повніше опрацьо-вуються в окремій студії автора про мову канадійських і американ-ських українців, яка готується те-пер до друку.

Праця проф. Я. Рудницького без-перечно заслуговує на увагу не тільки широких мас української людности, що знайдуть у книжці цікавий для читання матеріял, але й також для дослідників україн-ського фольклору й діялектології. Ми можемо висловити авторові по-бажання, щоб він не припиняв цієї цінної для української науки праці і далі збирав і готував матеріяли для наступного "Збірника заходо-знавства".

Проф. П. Ковалів

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ! **ПОШИРЮЙТЕ!**

ГОМІН УКРАЇНИ

суспільно-політичний тижневик, видає Видавнича Спілка "Гомін України" — Торонто, Канада — Нью-Йорк, Н. Й., ЗДА.

Умови передплати: на рік $5.00 (вартість канадійського доляда), піврічно $2.75, чвертьрічно $1.50.

"HOMIN UKRAINY" — 140 Bathurst St. — Toronto, Ont., Canada

ВЛАСНІ ВИДАННЯ В-ВА М. ДЕНИСЮКА

ВЕРФЕЛЬ ФР. — Пісня про Бернадету (роман) — переклад з німецької мови Гр. Голіяна	4,—
ВИННИЦЬКА І. — Музика (повість)	1,50
ГАЛАН А. — Пахощі (новелі)	1,—
ГУЙРАЛЬДЕС Р. — Дон-Сеґундо Сомбра — переклад з еспанської мови Ол. Сацюка	2,—
ДРАГОМАНОВА О. — По той бік світу (повість)	1,—
КРИМСЬКИЙ В. — Етап (новелі)	0,80
ОНАЦЬКИЙ Є. — У вічному місті — записки українського журналіста — Рік 1930	4,—
ПАВЕЛКО І. — Україна-Русь і московізм (наукова студія)	0,80
ПАКЛЕН Р. — Загадка сфінкса (пекучі проблеми світової політики в нарисах)	1,—
ПАРФАНОВИЧ С. — У лісничівці (оповід. з життя звірят)	1,50
САМЧУК У. — Марія — хроніка одного життя — III наклад	2,—
САМЧУК У. — П'ять по дванадцятій — записки на бігу	1,80
САЦЮК О. — Злат-жолудь (новелі)	1,—
САЦЮК О. — Скрипка на камені (п'єса в 3 діях)	0,50
СКИТ У. — Сила і слабість комунізму (політична розвідка)	0,20
СМОЛІЙ І. — Манекени (новелі)	1,50
СТАХОВСЬКИЙ Л. — З Венесуельського щоденника	0,70
ТИС Ю. — Не плач, Рахиле... (різдвяна містерія-драма в 3 діях)	0,40
ТИС Ю. — Симфонія землі (новелі)	1,—
ФОРОСТІВСЬКИЙ Л. — Київ під ворожими окупаціями	0,70
ЦУКАНОВА М. — Бузковий цвіт (новелі)	1,—
ЯРОСЛАВСЬКА Д. — В обіймах Мельпомени (роман)	2,—

СПОРТ

Редагує І. Красник

СВІТОВІ ПЕРШЕНСТВА В КОПАНОМУ М'ЯЧІ

Тринадцять місяців ділить нас ще від світових першеств копаного м'яча, а вже вся світова преса займається тією найбільшою в світі імпрезою.

До першеств, які відбудуться в Швеції від 8—24 червня 1958 р., зголосилося рекордове число державних тімів (53), а дві держави П. Корею й Абесінію не прийнято через спізнене зголошення. До перших першеств світу, які відбулися 1930 року в Монтевідео, було зголошених усього 13 дружин. Совєти, які добули перше місце в амат. коп. м'ячі на Ол. Ігрищах у Мельбурні, брали перший раз участь у світових першествах у 1954 р., та тоді не відограли більшої ролі.

Організатори поділили велику кількість учасників на групи, що розіграють між собою елімінаційні розгри до 31 грудня 1957 року.

Трофей світових першеств копаного м'яча

З Европи зголосилося 27 тімів, які вилонять 9 фіналістів, Південна Америка (9 тімів), 3 фіналістів, Африка й Азія (9 тімів), як теж Північна й Центральна Америка (6 тімів) по одному. До тих 14 фіналістів дійдуть Німеччина, як першун із 1954 року, та Швеція, як господар. Так створена остаточна 16-ка розіграє між собою кінцеві гри.

ЗДА розіграло вже два змагання з Мексиком, програючи в відношенні 6:0 і 7:2, ЗДА з Канадою гратимуть 22 червня в Торонті і 6 липня в Ст. Люїс.

У попередніх першествах світу, мали ми таких переможців: 1930 р. 1. Італія, 2. Чехословаччина; 1938 р. 1. Італія, 2. Мадярщина; 1950 р. 1. Уруґвай, 2. Бразилія; 1954 р. 1. Німеччина, 2. Мадярщина.

І. Красник

ПЕРШІ ВИСЛІДИ ДІЯЛЬНОСТИ УКРАЇНСЬКОЇ СПОРТОВОЇ ЦЕНТРАЛІ АМЕРИКИ Й КАНАДИ

Згідно з пляном управи УСЦАК — відбулися 27 квітня 1957 р. в Торонті перші українські першенства в чоловічій відбиванці.

Ця імпреза, на яку ждали наші спортові середовища довгих десять років — від часу коли наш актив, покинувши тимчасовий побут у західніх країнах Европи, почав переселюватися до ЗДА і Канади. Створенням централі діючих дотепер українських спортових осередків завершено важливий етап, що буде передумовою дальшого правильного зорганізованого діяння поодиноких ділянок спортового життя.

По довших елімінаційних змаганнях, у яких взяло участь понад десять наших спортових товариств — до фінальної зустрічі за почесне ім'я першуна УСЦАК — станули три передові шістки наших відбиванкарів УСТ "Тризуб" Філядельфія, УАСТ "Леви" Чікаго і УСК "Тризуб" Торонто. Слід завважити, що першун торонтонської округи СУМ не міг узяти участи в фінальних грах через виїзд до Оттави на рішальні розгри назначені Канадійським Відбиванковим Союзом.

Після розгри з вислідами: "Тризуб" Філядельфія — "Леви" Чікаго 1:2, "Тризуб" Торонто — "Леви" Чікаго 2:0 та "Тризуб" Торонто — "Тризуб" Філядельфія 2:0, першуном УСЦАК визнано УСК "Тризуб" Торонто перед УАСТ "Леви" Чікаго та УСТ "Тризуб" Філядельфія.

У рямцях цієї ж імпрези відбулася фінальна зустріч жіночих дружин за першенство Канадійської Делегатури УСЦАК: "Україна" Торонто — з шісткою монтреальської "України"; зустріч закінчилася успіхом торонтянок вислідом 2:1. Переможниці одержали перехідну чашу Краєвої Делегатури УСЦАК.

Мандрівна нагорода д-ра А. Хрептовського, яку здобув першун УСЦАК-у у чолов. відбиванці УСТ "Тризуб" Торонто.

Шістка чи пак п'ятка відбиванкарок клівлендського "Львова", яка під проводом відомої нашої спортсменки Ірини Барнич-Дубасової дала добрий примір жертвування особистих вигід для добра пропаганди рідного спорту і, не зважаючи на невигоди далекої дороги, явилася до турніру, у програмі якого в товариській зустрічі програла з торонтянками 2:0.

В загальній оцінці перебігу імпрези треба підкреслити всі три успіхи, якими закінчено перший виступ УСЦАК.

Доведення цієї імпрези до реалізації — це повний успіх нашої спортової централі.

Провід УСК "Тризуб" Торонто, який приняв на себе важкі обов'язки господаря змагань, вив'язався з них уповні задовільно.

Також треба висловити повне признання змагунам — учасникам змагань за труди зв'язані з далекою дорогою, які не тільки стали їм на перешкоді виявити максімум зусиль підчас змагань, та ще й у яких виявили вони гарне зрозуміння засад спортового виховання.

Своєю участю в цих змаганнях дали моральну підтримку ініціяторам змагань та заохоту до дальшої діяльности. Цей момент являється може найбільшим успіхом зустрічі.

Я.

Про т. зв. "курячу сліпоту" в шахах

Звичайно буває так, що причиною програної партії шаховим майстром не є "груба" помилка, получена зі стратою матеріялу, тільки краща гра його противника, при чому нераз тяжко дошукатися того "слабого" ходу, що став причиною програшу. Однак історія шахових турнірів занотувала випадки т. зв. "курячої сліпоти": грач підставив фігуру (навіть і Даму) під биття або не побачив мата в одному ході! Також знані, хоч дуже рідкі, випадки, де така сліпота оволоділа обидвома противниками. Останнім прикладом подібного явища була партія Фурман — Спаський із турніру за першенство СССР за 1957 р. Понижче кінцева позиція тієї партії:

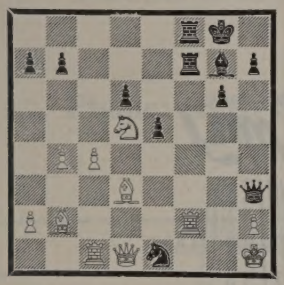

Останнім ходом був хід Чорних 23..., К ф3 — е1 після чого Білі піддалися, бо не бачили ніякого рятунку для себе (на 24. ВХВ наступило б Д — г2 мат, а на 24. ДХК, ВХВ із матом у кількох ходах). Однак рятунок для Білих у тім положенні є! Його не бачив Фурман, бо "куряча сліпота" перенеслася на нього від Спаського, який знову був засліплений кінцевим ефектом своєї комбінації, що видавалася йому поправною. Цікавий при тому факт, що ця шахова недуга оволоділа також совєтського і німецького коментаторів цієї партії... Вони теж не найшли рятунку для Білих. Але Читачі "Шахів" його напевно найдуть!

ШАХИ

Редагує М. Турянський

НОВИНКИ ЗІ СВІТУ ШАХІВ

Василь Смислов — новий чемпіон світу. По майже двомісячній затяжній боротьбі на 64-ох полях 36-літній Смислов переміг дотеперішнього чемпіона світу М. Ботвінника (45 літ) відношенням 12½ до 9½ точок із 22-ох партій матчу. Ботвінник держав пальму першенства світу від 1948 р. і два рази успішно оборонив її, в матчах проти Бронштайна (1951) і Смислова (1954). Тим разом однак йому не повелося.

Прага, Чехословаччина. Тут помер на 73 році життя **Олдржіх Дурас,** що належав до кращих шахістів світу в роках перед першою світовою війною. Його партії відзначалися блискучими комбінаціями, а крім цього він був автором ряду знаменитих задач-студій, із яких одну подаємо нижче:

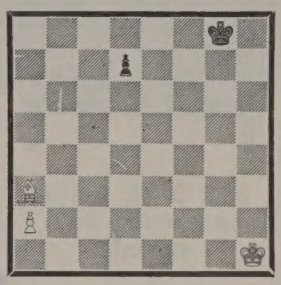

Білі зачинають і виграють

Розв'язку цієї задачі, яка не входить до конкурсу на розв'язування шахових задач із 1—4 чч. "Овиду", помістимо в наступному числі.

1490 або Ф. М. 102,3 радіопересилання
УВАГА! РАДІОСЛУХАЧІ м. ЧІКАҐО УВАГА!
Слухайте на радіовисильні ВОПА на хвилях

ГОЛОС УКРАЇНИ
VOICE OF UKRAINE

Понеділок: 7 - 7.30 вечора — диктор Р. Дубляниця
П'ятниця: 7.30 - 8 вечора — диктор З. Голубець
Субота: 7 - 8 вечора — В. Іващук і Р. Турянська

У програмах "Голосу України": політичні новинки і коментарі, вісті з українського культурного і господарського життя, спортові передачі, передачі, комунікати і повідомлення товариств, літературно-музичні передачі, музика поважного і легкого жанру, оголошення купців і підприємців.

У справі оголошень на радіопересиланнях "Голосу України" звертайтеся на адреси дикторів:

В. Іващук
2122 W. Haddon, Chicago 22 — Ph.: BR. 8-3145
З. Голубець
818 N. Oakley, Chicago 22, — Phone: BR. 8-1788
Р. Дубляниця
3358 W. Le Moyne, Chicago 51, — AL. 2-9707

Вільне Слово

розпочинає в найближчих числах незвичайно цікаву серію фактичних ілюстрованих репортажів про випадок, який роками заповнював шпальти світової преси і про який нагромадилися гори судових актів і протоколів.

Назва репортажу:

ДВІ ЖІНКИ — І ОДИН ЧОЛОВІК

Не проминіть ні одного числа! Замовте у свого кольпортера, щоб вам стало відкладав кожне число, а найкраще пришліть передплату на адресу:

"VILNE SLOVO"
15 Neepawa Avenue — Toronto 3, Ont., Canada

SELFRELIANCE — that's UKRAINIAN PEOPLES BANK

"САМОПОМІЧ"

це

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ БАНК

Такою опінією в американців втішаються наші

ФЕДЕРАЛЬНІ КРЕДИТОВІ КООПЕРАТИВИ "САМОПОМІЧ"

що розпоряджають збірним майном понад

$3,000.000.00.

"САМОПОМІЧ"

це

Три мілiонове майно "Самопомочі" базується на ощадностях зібраних серед української спільноти в ЗДА, а зуживається його до розбудови нашого господарського і культурного життя. В міру зросту "Самопомочі" зростатиме наша господарська сила і значення. Складаймо наші ощадності в найближчій нам Федеральній Кредитовій Кооперативі "Самопоміч", де кожні ощадності є забезпечені в "CREDIT UNION GUARANTY CORPORATION", та користаймо в "Самопомочі" з кредитів на всі потрібні нам цілі (при купні дому, авта, меблів, фармн, на торговельно-промислові цілі, студії, лікування і ін.).

Адреси Українбанків "Самопоміч":

SELFRELIANCE FEDERAL CREDIT UNION

10,338 Jos. Campau, DETROIT 12, Mich.
310 W. 3rd St. CHESTER, Pa.
2002 E. Fairmount Ave. BALTIMORE 31, M. D.
68 E. 7th St. NEW YORK 3, N. Y.
136 Essex St. JERSEY CITY, N. Y.
813 N. Franklin St. PHILADELPHIA, Pa.
2408 W. Chicago Ave. CHICAGO 22, Ill.

ALPHA

Furniture Co.

735 QUEEN ST. WEST,

TORONTO, ONT.

Phone: EM. 3-9637

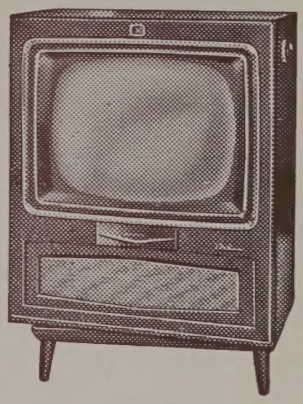

Model 21 C 210
The Harrisone
Deluxe

МАЄ НАЙБІЛЬШИЙ ВИБІР РАДІЄВИХ І ТЕЛЕВІЗІЙНИХ АПАРАТІВ

НАЙКРАЩІ ТЕЛЕВІЗІЇ

RCA VICTOR

у ціні вже від

$ 169.00

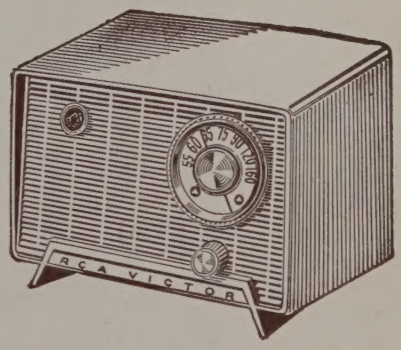

RCA VICTOR 'NIPPER VI'

- Радіоприймачі
- Телевізійні апарати
- Домашні меблі
- Холодільники
- Пральні машини
- Відкурювачі
- Електричні та ґазові кухні

ПОВНА ҐАРАНТІЯ! КОНКУРЕНЦІЙНІ ЦІНИ!

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

видає

ЖУРНАЛ "Овид" — КНИЖКИ українських і чужих авторів — ПЛАСТИНКИ

"ОВИД"

появляється щомісячно вже восьмий рік від 1949 року і втішається популярністю серед читачів у всіх країнах побуту українців на чужині

Видавництво

має ще деяку кількість оправлених комплетів виданих дотепер сімох річників "Овиду" за час 1948 - 1955.

Ціна сімох річників $28.00.

Дотепер друкувало в "Овиді" 119 авторів свої праці з різних ділянок науки, літератури, мистецтва і громадсько-політичного життя. "Овид" появляється в журнальному оформленні, кожне число з трибарвною обкладинкою у виконанні українських мистців.

Річна передплата "Овиду" $6.00. — На бажання висилається показові примірники.

Видавнитцво видало дотепер 22 книжки каталогової вартости 30,40 долярів.
Хто замовляє комплет 22-ох книжок платить лише 25,— дол.,
і видавництво оплачує кошти пересилки.

Можна замовляти поодинокі книжки або всі разом.

Запрошуємо зголошуватися на постійних відборців видавництва. Наші постійні відборці одержують всі видання на догідніших умовах по зниженій ціні з пересилкою на їх адреси, при чому поштову оплату оплачує видавництво.

Замовлення слати на адреси видавництва:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY

Chicago 22, Ill., USA. 2228 W. Chicago Ave.

G. P. O. Box 1476 New York 1, N.Y., USA.

6 Churchil Ave. Toronto 3, Ont., Canada

Buenos Aires, Argentina c. Santo Tome 4000